

Marja Nevalainen

VAIKUTTAVAT VILLIELÄINVALOKUVAT
Kriittinen näkökulma villieläinvalokuvausmatkailuun
Lapin yliopisto

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2025

Lapin yliopisto,

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vaikuttavat villieläinvalokuvat. Kriittinen näkökulma villieläinvalokuvausmatkailuun.

Tekijä: Marja Nevalainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 50

Vuosi: 2025

TIIVISTELMÄ

Luonto- ja villieläinkuvia käytetään matkailumarkkinoinnissa. Villieläinvalokuvauksen harrastajien kuvia jaetaan sosiaalisessa mediassa ja käytetään kohteiden markkinoinnissa ja se lisää osaltaan luontomatkailun suosiota. Tutkielmassa tarkastellaan villieläinvalokuvausmatkailua kestävän matkailun kontekstissa ja niitä ongelmia, joita ilmiöön liittyy. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten viestinnällä edistetään vastuullisia toimintatapoja villieläin kuvaukseen liittyvässä matkailussa. Tätä tarkastellaan kolmen osakysymyksen avulla: 1. Mitkä tekijät vaikuttavat luontomatkailun vastuullisuuteen, ja 2. Miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosivuilla? 3. Miten vastuullisesta toiminnasta viestitään luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä?

Ilmiötä on tarkasteltu sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuen. Tutkimuksen keskeisinä teorioina on käytetty Urryn ja Larsenin (2011) turistin katsetta ja teoriaa kestävästä matkailusta. Villieläinten hyvinvointia on tarkasteltu eläintieteellisten tutkimusten näkökulmasta esimerkiksi Pagelin, Oramsin ja Lückin (2021) tutkimuksessa eläinten ja matkailijoiden vuorovaikutusta sukellusretkillä.

Tutkimuksen aineisto on kerätty Suomen Luonto ja Luontokuva-lehdistä ja yritysten viestintää on tarkasteltu neljän matkatoimiston kotisivuihin perustuen. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavasti sisällönanalyysiin kuuluvalla teemoittelulla. Aineistosta nousivat esille teorian ohjaamana teemat turistin katse, kestävä matkailu, vastuullisuus ja eettisyys, vaikutukset eläimiin ja luontosuhde. Turistin katse näkyi matkailtaessa ja uuteen ympäristöön tutustuttaessa esimerkiksi kohdetta havainnoidessa. Ensimmäisellä vierailulla kohdetta havainnoitiin pinnallisesti, mutta seuraavilla kerroilla nähtiin yksityiskohdat. Kestävä matkailu koostui matka-ajankohdasta, kohteesta ja kohteessa vietetystä ajasta. Tutkimuksen yrityksistä kolme neljästä viesti vastuullisuusteostaan kotisivuillaan, yksi näistä antoi ohjeita asiakkailleen ja yksi yritys ei viestinyt vastuullisuudesta. Kotisivuilla käytetyt kuvat johtavat aloittelevaa luontokuvaajaa harhaan ja tarvittavasta kamerakalustosta ei ollut selkeitä suosituksia. Lehdissä korostui vastuullisuus ja eettisyys esimerkiksi kirjoittajien itsereflektion ja epäeettisen toiminnan kautta. Vastuullisuus näkyi myös matkailun haittojen esille tuomisena. Vastuullisuuden ja eettisyyden yhteydessä käsiteltiin myös villieläinvalokuvauksen eläimille aiheutuvia häiriöitä ja ongelmia. Aineistosta nousi esille lisäksi luontosuhde ja sen todettiin olevan suomalaisilla ristiriitainen ja poikkeavan yleisistä mielikuvista. Tämä näkyi esimerkiksi eläinten arvottamisessa hyviin ja haitallisiin.

AVAINSANAT: Villieläinvalokuvaus, luontokuvaus, kestävä matkailu, vastuullinen matkailu, turistin katse, vastuullisuus, eettisyys

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	4
1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen	4
1.2 Aikaisempi tutkimus.....	7
1.3 Tutkimuksen keskeiset teoriat ja käsitteet.....	14
1.4 Metodologia	15
1.5 Tutkielman rakenne	16
2. TEOREETTINEN VIITKEHYS.....	17
2.1 Turistin katse	17
2.2 Eläinvalokuvausmatkailun kestävyys vastuullisuuden ja eettisyyden näkökulmasta	20
2.3 Villieläinmatkailu osana luontomatkailua	22
2.4 Valokuvauksen vaikutukset eläimiin	23
3. TUTKIMUSMENETELMÄT.....	24
3.1 Tutkimus.....	24
3.2 Tutkimusetiikka.....	25
3.3 Tutkimuksen luotettavuus	26
3.4 Aineiston valinta.....	27
4. ANALYYSI.....	29
4.1 Aineiston käsittely	29
4.2 Analyysi.....	30
5. KESKUSTELU	37
6. YHTEENVETO	41
LÄHTEET	43
LIITE 1. Artikkeliluettelo.....	48

1. JOHDANTO

Luontokuvauksesta on tullut suosittu harrastus yhä useammalle ihmiselle ja kamera kulkee mukana myös matkoilla, jossa halutaan tallentaa maisemat ja elämykset muistikortille tai filmille. Villieläimiä, eli villinä luonnossa eläviä eläimiä, voi kuvata sekä kotimaassa että ulkomailla. Ulkomaille matkustetaan muun muassa pingviinejä, jääkarhuja, leijonia ja norsuja kuvaamaan. Suomessa on suosittua kuvata muun muassa lintuja, karhuja, susia ja hyönteisiä. Lintujen ja suurpetojen kuvaajat matkustavat kotimaassa eläimiä kuvatakseen ja osalle heistä luontokuvaus eri muodoissaan on ammatti ja toimii pohjana yritystoiminnalle.

Valitsin tämän aiheen, koska matkailun ja valokuvauksen vaikutuksista eläimiin ei mielestäni puhuta tarpeeksi, vaikka eläinten käyttäminen matkailualalla on tavallista. Lisäksi aiheen valintaan on vaikuttanut huoleni eläinten elintilan kaventumisesta, johon ihmisen toimet vaikuttavat. Seurasin Norjassa puoli vuotta lintujen pesintälammen ja läheisen pienikokoisen suon elämää. Sitten luin paikallislehdestä kaupungin aikeista rakentaa näille alueille, mikä kaventaa lintujen elintilaa ja lisää konflikteja ihmisten ja lintujen välillä, kun tutut pesimäpaikat häviävät. Suhtaudun myös kriittisesti kestäväan matkailuun, sillä mielestäni matkailu on kestävää vain silloin, kun se tapahtuu kävellen tai moottoroimattomalla ajoneuvolla. Nykyisenkaltainen matkailu ei ole mielestäni kestävä, vaikka se olisi luontomatkailua, sillä pelkkä kohteeseen matkustaminen aiheuttaa päästöjä. Villieläinvalokuvauksen valitsin tarkasteltavaksi ilmiöksi, koska harrastan luontokuvausta ja olen aiheeseen perehdyttyäni alkanut miettiä tarkemmin toimintani vaikutuksia luontoon, jotta voisin minimoida luonnolle aiheuttamani häiriöt. Itse kuvaan maisemia ja kasveja. Eläimiä kuvaan harvoin.

1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen

Kestävä matkailu ja luontomatkailu ovat teemoja, jotka ovat ajankohtaisia ja kiinnostavia tulevaisuuden matkailupalvelujen kehittämisen kannalta. Luontomatkailijoiden kiinnostus lähietäisyydellä oleviin luontokohteisiin kasvoi COVID-19-pandemian aikana (Mul, Ancin Murguzur & Hausner, 2022) ja matkapuhelinten ansiosta yhä useammalla on mahdollisuus harrastaa luontokuvausta. Matkapuhelimessa mukana kulkeva internetyhteys helpottaa kuvien ja kokemusten jakamista erilaisilla sosiaalisen median alustoilla. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille villieläinvalokuvaukseen liittyvässä matkailussa esiintyviä eettisyyteen ja kestävyysliittyviä ongelmia sekä tarkastella vastuullisuusviestintää, joiden perusteella voi kehittää

parempia toimintatapoja. Tutkielmani päätutkimuskysymyksenä on: *Miten viestinnällä edistetään vastuullisia toimintatapoja villieläinkuvaukseen liittyvässä matkailussa?* Tähän pyrin vastaamaan alakysymyksillä *1. Mitkä tekijät vaikuttavat luontomatkailun vastuullisuuteen, ja 2. Miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosivuilla? 3. Miten vastuullisesta toiminnasta viestitään luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä?*

Villieläinkuvausmatkailu on osa luontomatkailua (Fennell, 2008, s. 30–31) ja villieläinvalokuvaus on yksi luontokuvauksen alakategorioista (Podduwage, 2018). Villieläinkuvausmatkoista tunnetuimpia ovat safarit, mutta helpointa on kuvata lähiluonnon eläimiä, kuten lintuja ja oravia. Edistyneemmät valokuvaajat matkustavat suosituille tarkkailupaikoille tai valokuvaavat piilokojun suojasta, jossa valokuvaaja odottaa kohteena olevaa eläintä kuvattavaksi houkuttimiksi tuodulta haaskalta. Piilokojukuvaus on monelle ammattiluontokuvaajalle osa liiketoimintaa kurssien ohella, sillä pelkkä kuvamyynti ei riitä menestyvän liiketoiminnan perustaksi (ks. Finnature, 2024).

Luontokuvauksesta ja turistien harrastamasta valokuvauksesta on tehty tutkimuksia, samoin on tutkittu sosiaalisen median alustoja kuten Flickria, joka on suosittu alusta kuvien jakamiseen Instagramin ohella (Hutton, 2025). Sosiaalisen median kanavat auttavat kuvaajia saamaan töitä esille. Parhailla kuvilla osallistutaan kilpailuihin ja saavutetut palkinnot toimivat ammattitaidon osoituksina. Sosiaalisessa mediassa jaetut kuvat toimivat kiinnostuksen herättäjinä ja saavat harrastajat matkustamaan kuvauspaikoille. Sosiaalisen median kautta jaetaan myös tietoa kuvauspaikoista. Taide on tukenut luonnon tutkimus- ja suojelutyötä. Esimerkiksi Yrjö Kokko on merkittävästi edistänyt laulujoutsenen suojelua teoksellaan *Laulujoutsen – Ultima Thulen lintu* (Kaartinen, 2020), ja samaa viestintää luonnonsuojelun tärkeydestä jatkavat luontolive-kamerat.

Luonnossa liikuttaessa Pohjoismaissa on suositeltavaa noudattaa jokaisenoikeuksia ja retkietikettiä. Ongelmaksi kuvaaminen muodostuu silloin, jos kuvauskohteeseen matkustettaessa ei selvitetä, miten ja missä kohteessa voi liikkua ja onko kohteessa esimerkiksi rajoitettu liikkumista tiettyinä aikoina (Luonnonsuojelulaki 6:56.2 §). Suomessa sijaitsevien kohteiden tiedot löytyvät esimerkiksi Metsähallituksen Luontoon-palvelusta, jota voi käyttää useilla eri kielillä. Ulkomaille matkustettaessa tiedot löytyvät kohteen nimellä tai matkanjärjestäjän kautta.

Omatoimimatalla turisti vastaa itse kestävästä ja vastuullisesta toiminnasta matkansa aikana, mutta järjestetyllä matkalla osa vastuusta kuuluu matkanjärjestäjälle tai ohjelmapalvelun tarjoajalle. Vastuullisesti toimiva valokuvaaja harkitsee oman toimintansa seurauksia ja vaikutuksia luontoon (Mardiastuti & Mulyani, 2024, s. 3–4). Matkustamisen ilmastovaikutusten takia joikaista kuvausmatkaa on harkittava tarkkaan tai valittava kohde lähempää (Dickinson & Lumsdon, 2010, s. 23).

Kuvatessaan valokuvaaja huolehtii omasta turvallisuudestaan ja eläinten hyvinvoinnista. Usein vastuullisuus ei ole ensisijainen asia kuvaustilanteessa, ellei kyseessä ole uhanalainen laji. Jos valokuvaaja on matkustanut kohteeseen kuvatakseen tiettyä lajia, hän todennäköisesti viettää suuren osan ajastaan lajia kuvaten ja ajaa kohteeseen itse tai turistiryhmän mukana. Silloin mielessä on mahdollisimman hyvän kuvan saaminen, ei autoilun tai lentämisen hiilidioksidipäästöt. Toisaalta hyvällä kalustolla voi kuvata kauempaa, jolloin häirinnän riski vähenee. Valokuvista on kuitenkin vaikeaa arvioida, onko kuvaaja ollut lähellä vai kaukana kohdetta, koska objektiivin polttoväli vaikuttaa kuvakulmaan. Tämä muodostuu ongelmaksi silloin, kun luontokuvausta aloittava harrastaja haluaa eläimestä tietynlaisen kuvan nähtyään esimerkkikuvia sosiaalisessa mediassa tai lehdissä. Jos luontokuvaaja haluaa saada kännykkäkameralla samanlaisen kuvan kuin ammattokuvaaja järjestelmäkameralla ja teleobjektiivilla, joutuu menemään lähelle kohdetta, mikä on eläimen suoraa häirintää (ks. Davis ym., 2024, s. 3). Sosiaalisessa mediassa ei yleensä julkaista kuvan ottamiseen käytettyjä asetuksia ja lehdistäkin vain harvat julkaisevat näitä tietoja. Toisaalta tiedot kameran asetuksista eivät kerro mitään henkilölle, joka on tottunut kuvaamaan kännykkäkameralla. Aloittelija ei myöskään huomaa kuvasta, jos se on otettu piilokojusta. Tällöin on vaara, että mennään liian lähelle eläintä tai sen pesää, mikä aiheuttaa häiriötä eläimelle ja on pahimmassa tapauksessa vaarallista luontokuvaajalle. Tiedon hankkiminen sekä kohteesta että kuvauskaluston rajoitteista ennen kuvausreissua auttavat välttämään hankalat tilanteet ja lisäävät mahdollisuuksia saada onnistuneita kuvia.

Edellä mainitun lisäksi yhtenä ongelmana on ihmisten uteliaisuus villieläimiä kohtaan. Kun havaitaan villieläin, herättää se huomiota ja usein asiasta kerrotaan uutisissa tai tieto leviää sosiaalisen median kautta esimerkiksi Facebookin puskaradioryhmissä. Villieläintä kerääntyy katsomaan suuri joukko ihmisiä, kuten on käynyt Espoossa havaitun kuutin kohdalla (Pekonen, 2025). Kotkassa havaittu kuutti oli jouduttu siirtämään Korkeasaaren eläinsairaalaan, koska ihmiset olivat häirinneet sitä (Korpela, 2025). Eläinten pelastusrinki – Koko Suomi -ryhmää seurattessani olen nähnyt myös useita päivityksiä, joissa ihmiset ovat olleet huolestuneita eläinten

lajityypillisestä käytöksestä. Esimerkiksi jäniksenpoikasten luullaan usein olevan hylättyjä, kun emo ei ole lähellä. Tämän takia tieto lajeista ja niiden käyttäytymisestä on tärkeää. Toisaalta eläimiä pelastetaan ihmisten havaintojen avulla, kuten tapahtui Kulhossa harhailleelle karhunnulle (Holopainen & Köngäs, 2025).

1.2 Aikaisempi tutkimus

Aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus on eri tieteenaloilta. Yksi merkittävimmistä teorioista liittyy turistin tapaan havainnoida kohteen ympäristöä, ihmisiä ja eläimiä, josta on käytetty nimitystä turistin katse (Urry & Larsen, 2011). Osa tutkimuksista on ollut eläintieteellisiä, joissa on tarkasteltu ihmisen ja ihmistoiminnan vaikutuksia eläinten käyttäytymiseen (Mardiastuti & Mulyani, 2024; Davis ym., 2024) sekä on tutkittu turismiteollisuudessa toimivien eläinten hyvinvointia (Pagel ym., 2021). Matkailualalla käytettyjen eläinten hyvinvointia ovat tutkineet muun muassa García-Rosell ja Hancock (2022). Valokuvia on tutkittu myös markkinoinnin näkökulmasta ja miten turistit toisintavat markkinointimateriaaleissa nähtyjä kuvia (Garrod, 2009). Lisäksi on tutkittu luontokuvausta sosiaalisesti rakentuneena ilmiönä (Suonpää, 2002). Tässä tutkimuksessa keskityn villieläimiin, jotka ovat valokuvauksen kohteina ja kuinka viestinnällä parannetaan toiminnan vastuullisuutta siten, ettei eläinten hyvinvointi vaarannu.

Kuvien merkitystä ja visuaalisuutta matkailun edistämässä tarkastelevat Urry ja Larsen (2011, s. 15, 16), jotka ovat tutkineet erilaisuuteen perustuvaa turistin katsetta, jolla tarkoitetaan katsetta, joka on suunnattu jokapäiväisestä kokemuksesta poikkeavan maiseman ominaispiirteisiin ja kaupunkimaisemiin. Tomassini ja Bertella (2024) ovat ottaneet turistin katseen sijaan näkökulmaksi eläimen katseen (animal gaze), joka kuvaa eläimen alisteista asemaa, mutta tässä keskityn ihmiskeskeiseen näkökulman takia turistin katseeseen. Turistin katse näkyy luontokuvauksessa, kun luontoa ja eläimiä esitetään kuvissa. Luontokuvaukseen liittyviä negatiivisia vaikutuksia on tutkinut esimerkiksi Juha Suonpää (2002, s. 192–194), joka tuo väitöskirjassaan esille luontokuvaukseen liittyviä ongelmia ja korostaa luontokuvauksen sosiaalisesti rakentunutta luonnetta, jossa keskinäinen kilpailu ja hierarkiat ovat normaalia. Suonpää näkee luontokuvauksen ongelmana sen yhtäaikaisen kaupallisen ja luonnonsuojelullisen jaon, jossa kuva toimii luonnon markkinoijana ja kulutuksen lisääjänä sekä luonnonsuojelun välineenä. Harvinaisista lajeista otetut kuvat luovat katsojalle mielikuvaa huippukokemuksia tarjoavasta luonnosta ja ettei luonto ole uhattuna, jonka takia arjessa koettu luonto ei vaikuta kiinnostavalta. Huippulajeihin, esimerkiksi karhuun, keskittyvä luontokuvaus antaa kuvan suojelutyön

keskittymisestä vain tiettyihin lajeihin. Ongelmana on, että kuvilla harhautetaan katsojia ja luodaan tietynlaista mielikuvaa luonnosta. (Suonpää, 2002, s. 192–194.) Luontokuvat ovat muokanneet suomalaisten mielikuvaa luonnosta, sillä luonnon konsepti on saanut merkityksensä luontokuvien kautta (Hutton, 2025; Suonpää, 2002, s. 192–194). Luontokuvat jättävät kuitenkin luonnon etäiseksi sen sijaan, että kannustaisivat yhteiskunnan jäseniä tarkastelemaan omaa toimintaansa sekä sen seurauksia kriittisesti ja näkemään luonnonsuojelu osana elämäntapaa. (Suonpää, 2002, s. 192–194.)

Matkailuteollisuus hyödyntää turistin katsetta kohteita markkinoidessaan, sillä valokuvat ovat merkittävässä roolissa matkailun edistämässä ja markkinoinnissa. Ennen Internetin yleistymistä kohteiden kuvia julkaistiin sanoma- ja aikakauslehdissä sekä matkaesitteissä. Ystävien näyttämät kuvat lisäsivät kiinnostusta matkustaa kuvissa esiintyviin kohteisiin. Turistien ottamia kuvia on tutkinut muun muassa Garrod (2009), joka esittää turistien kuvaavan samoja paikkoja, joiden kuvia matkailuteollisuus käyttää matkailumarkkinoinnissaan. Turistien ottamat kuvat olivat usein samankaltaisia, mutta useamman kerran samassa kohteessa vierailleiden kuvat erosivat hieman ensimmäistä kertaa kohteessa vierailleiden ottamista kuvista. Valokuvat houkuttelevat turisteja kohteisiin ja turistit asettavat odotuksia kohteelle valokuvien perusteella. (Garrod, 2009.)

Tutkimuksen mukaan isommat matkanjärjestäjät käyttävät valokuvia, jotka ovat suunnattuja isommille massoille sisältäen kuvia tavallisimmista asioista, joita turistit voivat kokea. Pienempien matkanjärjestäjien kuvissa taas on esillä vähemmän tunnettuja nähtävyyksiä, ainutlaatuista paikalliskulttuuria ja autenttisuutta. (Herath ym., 2020.) Tutkimuksessaan, jossa Herath ym. (2020) tarkastelivat kahdeksan eri srilankalaisen ja yhdentoista isobritannialaisen matkanjärjestäjän mainonnassaan käyttämiä valokuvia, he huomasivat myös, että vastuulliseksi muuttuakseen kohteen on valittava viestintäänsä vastuullisia valokuvia. Tällaisia ovat valokuvat, joissa esitellään esimerkiksi paikallisyhteisöä ja paikallisuutta, paikallista liiketaloudellista toimintaa, monikulttuurisia ihmisiä tapoineen ja ympäristöystävällisiä matkustustapoja (Herath ym., 2020, s. 670).

Osa tutkimuksista keskittyy eläintieteisiin. Mardiasuti ja Mulyani (2024) ovat tutkineet lintuharrastuksen ja -kuvauksen vaikutuksia lintuihin. He ovat keränneet aineiston kirjallisuudesta ja omista kokemuksistaan lintuharrastuksen ja -kuvauksen parissa, ja jakavat tutkimuksessaan lintuharrastajat edistyneisiin kovan linjan harrastajiin (hard-core), keskitasoisiin ja aloitteleviin

intoilijoihin (enthusiast) ja satunnaisiin (casual) harrastajiin. Lisäksi he määrittelevät lintuharrastajien ja -valokuvaajien harjoittamien aktiviteettien tyypit ja luonteet. He suosittelivat tutkimukseensa pohjautuen, että negatiivisten vaikutusten minimoimiseksi on vältettävä muun muassa lintujen ruokkimista syötein, kutsuäänien soittamista ja keinovalaisua sekä pesimärauhan häirintää ja lähietäisyydelle menoa. Joissakin tutkimuksissa yhteys valokuvauksen ja eläinten häiriintymisen välillä ei ole ollut yksiselitteinen, kuten Uchidan ym. (2023) marsujen käyttäytymistä käsittelevässä tutkimuksessa. He havaitsivat kuitenkin, että valokuvaaminen voi lisätä eläimen riskiä joutua saaliiksi. Eettisyyden näkökulmasta matkailua ja villieläinvalokuvausta ovat tutkineet Fennell ja Yazdan panah (2020), jotka toteavat luontomatkailun suosion kasvun kuormittavan luontokohteita, vaikka alaa koetetaan kehittää vastuullisemmaksi. Kuormitus luontokohteissa näkyy muun muassa kasvillisuuden vahingoittumisena, maan tallautumisena sekä vieraslajien leviämisenä (Buckley, 2000, s. 34–35).

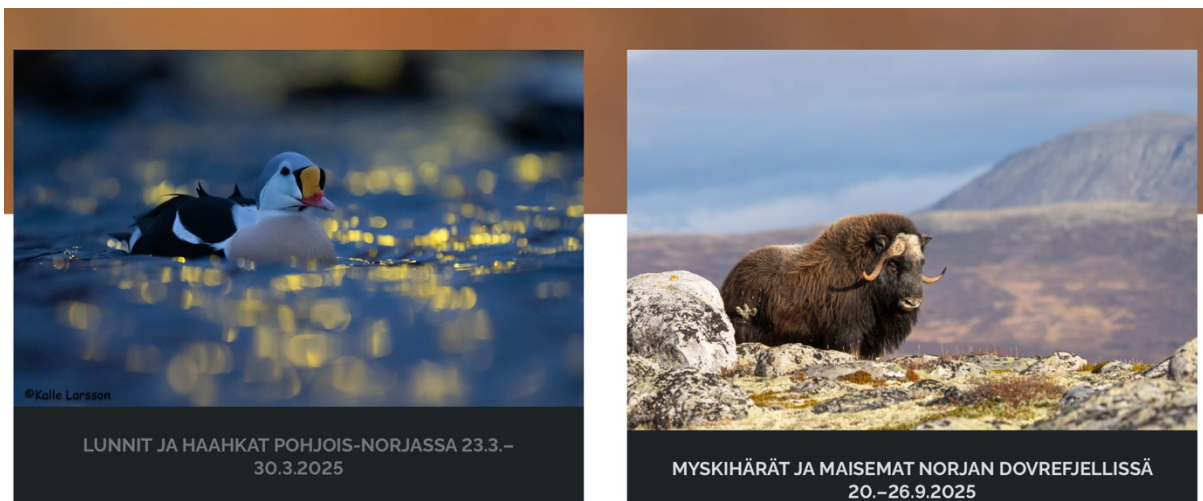
Kuvien roolia luontokuvamatkailun edistäjänä ja sen vaikutuksista biodiversiteettiin ovat tutkineet Davis ym. (2024). Tutkimus keskittyy luontoon ja sen häirintään. Häirintä jaetaan suoraan häirintään ja epäsuoriin vaikutuksiin. Suora häirintä käsittää käyttäytymis- ja fysiologiset vaikutukset eläimiin, soittotoiston (lajinmukaisilla äänillä houkuttelu), eläinten syöttämisen ja droonit. Suoraa häirintä ovat lähietäisyydelle meno (close approach) ja suora käsittely (direct handling). Valokuvauksessa soittotoistolla houkutellessa tiettyjä lajeja, ja se voi vaikuttaa käyttäytymiseen esimerkiksi lisääntyvänä aggressiivisuutena (Davis ym., 2024, s. 3.) Lintuja houkuttellaan myös erilaisin syötein, jotka voivat olla luonnollista tai keinotekoista ruokaa ja esimerkiksi tuoksuhoukuttimia (Dunkley & Cattet, 2003, 6–7). Ruokinnalla on suoraa, epäsuoraa ja tahattomia vaikutuksia lajeihin. Se voi esimerkiksi lisätä riskiä joutua saaliiksi myös niillä eläimillä, jotka eivät ole kuvauksen kohteina. Lisäksi ruokinta vaikuttaa esimerkiksi lintujen terveyteen, lisääntymiseen, populaatioon ja tauteihin. (Dunkley & Cattet, 2003, s. 11; Davis ym., 2024, s. 4.) Droonien vaikutuksista suoran häirinnän välineinä ovat tehneet tutkimusta Davis ym. (2024) ja Mulero-Pázmány ym. (2017), mutta en käsittele sitä tässä tutkimuksessa. Epäsuorat vaikutukset (indirect effects) lajeihin ja elinympäristöön ovat niitä, jotka syntyvät muun muassa alueelle suuntautuneesta kasvaneesta turismista, joita tietystä lajista tai alueesta otetut kuvat aiheuttavat. Kuvia jakaessa voi sijainti paljastua tahattomasti, jolloin kiinnostus kuvattua lajia kohtaan lisääntyy, ja lajin olemassaolo vaarantuu. Lisäksi ihmisten liikkuminen herkillä alueilla ja eläinten käsittely levittävät vieraslajeja sekä tauteja. (Davis ym., 2024.)

Ryhävalaiden ja delfiinien kanssa uiminen ovat tulleet suosituiksi joissakin turistikohteissa. Tämä ei ole harmitonta eläimille, sillä turistiaktiviteetit tapahtuvat niiden lisääntymis- ja poikimisaikoina (Fiori ym., 2019). Fiorin ym. (2019) mukaan jo aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu valaiden reagoivan käytöksellään turistialusten lähestyessä niitä. Tutkimuksessaan Fiori ym. (2019, s. 8, 10) huomasivat valaiden välttelevän lähestyviä aluksia 33,5 prosentissa lähestymisyrytyksistä. Emän ja poikasen muodostamassa parissa välttelyä esiintyi kaikissa suorissa ja J-lähestymistavoissa. Uimareita valaat välttelivät 35,5 prosentissa tutkimuksen tapauksista. Tutkimuksessa huomattiin myös, ettei Tongan asettamia sääntöjä noudatettu, vaan kohtaamiset valaiden kanssa olivat pitempiä ja muut alukset odottivat vuoroaan alle 300 metrin päässä valasryhmästä. Sääntöjen mukainen lepoaika valaille ei näin ollen toteutunut.

Matkanjärjestäjien lisäksi ongelmia aiheuttavat myös turistit. Pagel ym. (2021) ovat tutkineet valokuvaajien ja sosiaalisen median vaikuttajien käyttäytymistä retkillä, jossa uidaan merieläinten kanssa. Tutkimuksessa selvitettiin matkanjärjestäjien kokemuksia asiakkaisiin liittyvistä ongelmista, kerättiin tietoa erilaisista kameran käyttäjistä sekä toiminnan vaikutuksista villieläimiin. Merieläinten katselu ja valokuvaus on turistiretkien lisäksi myös osa tutkimustyötä, jonka takia se on harhaanjohtavasti jaoteltu ei-kuluttavaan ja kuluttavaan villieläinturismiin. (Pagel ym., 2021, s. 2313.) Tutkimusvastauksissa erottui negatiivisesti tunkeileviksi valokuvaajiksi nimitetty ryhmä, joka muodostui ammattikuvaajista, vakavasti otettavista kuvaajista sekä matkabloggaajista, jotka eivät noudattaneet turvallisuusohjeita ja lähestyivät eläimiä tavalla, joka vaikutti niiden käyttäytymiseen. Näiden valokuvaajien motiiveina olivat hyvien ja laadukkaiden kuvien saamisen lisäksi kuvien kaupallinen levitys tai sosiaalisen median sisälöntuotanto. (Abidin, 2017, Pagelin ym., 2021, s. 2317 mukaan.) Tutkimuksessa havaittiin tavallisten vapaa-ajan elämyksiä hakevien turistien käyttäytyvän todennäköisemmin turvallisuusohjeiden mukaan. Lisäksi huomattiin, etteivät luontokuvaajat itse ymmärtäneet olevansa osa ongelmaa, vaan puoliammattilaiset luontokuvaajat luonnehtivat itseään luonnonsuojelijoiksi ja villieläinten puolustajiksi. Samalla he kuitenkin kavensivat eläinten elinolosuhteita tai käsitteivät eläimiä saadakseen haluamansa kuvan. Ongelman ratkaisuksi on ehdotettu kaikkia sidosryhmiä koskevia oikeudellisesti sitovia sääntöjä villieläinten kohtaamistilanteita varten. Palveluntarjoajien tulisi valvoa sääntöjen noudattamista tarkkaan, mutta toisaalta sääntöjen pelätään karkottavan tiettyjä asiakasryhmiä. (Pagel ym., 2021, s. 2317–2318, 2320–2321.)

Tarkastelin neljän matkanjärjestäjän markkinointiviestintää nettisivuilta löytyneiden kuvien ja sanallisten palvelunkuvausten perusteella. Yrityksistä kaksi tarjoaa piilokojokuvausta sekä

kuvausretkiä ulkomaille. Toiset kaksi tarjoavat matkoja ulkomaiden kohteisiin. Näistä neljästä yrityksestä vain Finnature (2025) ja Saga Matkat (2025) kertoivat sivuillaan toiminnastaan ja sen vastuullisuudesta. Finnature (2025) kertoi kotisivuillaan konkreettisista teoistaan luonnon hyväksi ja Saga Matkat (2025) kertoi sivuillaan asettavansa vuosittaiset kestävyystavoitteet ja antoi lisäksi asiakkailleen ohjeita vastuulliseen toimintaan. Kuusamo Nature Photography (2025) kertoi sivuillaan toimintansa olevan suunniteltu siten, että eläimille aiheutuisi mahdollisimman vähän häiriötä. Ulkomaille kuvausmatkoja tarjoava Kuvausmatkat (2025) ei viestinyt sivuillaan eettisyydestä tai vastuullisuudesta. Kaikki matkatoimistot antoivat riittävän kuvauksen matkoistaan ja myös kuvauskaluston valinnasta annettiin yleisluonteisia ohjeita, muttei kovin tarkasti. Esimerkiksi yhden matkatoimiston sivuillaan mainitsemia kompaktikameroita (pökkareita) on olemassa lyhyellä polttovälillä ja pitemmän polttovälin kattavalla zoom-objektiivilla. Kaikki yritykset käyttivät sivuillaan kuvia matkakohteiden eläimistä. Yrityksistä Kuusamo Nature Photography mainosti kahta kuvausmatkaa Norjaan (kuva 1). Kokenut luontokuvaaja voi päätellä, että kuvat on otettu kaukaa pitkällä polttovälillä (300–600 mm). Aloitteija puolestaan voi ajatella pääsevänsä veneellä lähelle lintuja tai muutaman kivenlohkareen päähän myskihärästä. Lähestyttäessä lintua, se lentää todennäköisesti pois, mutta myskihärkä voi hyökätä lähestyvän luontokuvaajan päälle. Piilokojukuvauksen lisäksi Finnature tarjoaa räätälöityjä matkoja ja heidän markkinointikuvassaan kuvaaja on hyvin lähellä lintua (kuva 2), joka on tämän lajin kohdalla epätavallista. Kun tarkastellaan Kuvausmatkojen ja Saga Matkojen markkinointikuvia (kuva 3 ja kuva 4), näkyvät niissä kohteiden suurpedot. Turvallisuuden vuoksi näiden eläinten lähelle ei pääse, vaikka se kuvissa siltä näyttääkin. Kuva jääkarhusta antaa eläimestä epärealistisen kauniin ja rauhallisen vaikutelman, sillä kohtaaminen jääkarhun kanssa on hengenvaarallista. Näitä kuvia tarkastellessa Herath ym. (2020) tutkimuksessa esittämä väite eri kohderyhmille palveluja tarjoavien matkatoimistojen erilaisesta kuvallisesta viestinnästä pitää paikkansa, sillä kuvat eroavat selkeästi esimerkiksi suurten matkatoimistojen (ks. Aurinkomatkat; TUI) käyttämistä kuvista, joissa toistuvat ranta- ja kaupunkikuvat.

Kuva 1. Kuvankaappaus Kuusamo Nature Photography matkatoimiston kuusamonaturephotography.fi kotisivuilta. Lähde: Kalle Larssen ja Kuusamo Nature Photography.

Räätälöidyt matkat toiveidesi mukaan

Rakennamme mielellämme myös juuri omiin tarpeisiisi räätälöidyn luontokuvausmatkan. Kerro meille toiveesi ja me hoidamme loput! Ota yhteyttä toimistoomme, jos haluat yksityismatkan, joka on suunniteltu juuri sinulle.

Kuva 2. Kuvankaappaus Finnature matkatoimiston finnature.fi kotisivuilta. Lähde: Finnature.

Kenian valokuvaussafari 31.10.-12.11.2025

Kuva 3. Kuvankaappaus Kuvausmatkat matkatoimiston kuvausmatkat.fi kotisivuilta. Lähde: Jouni Klinga, Kuvausmatkat.

Keskiviikosta maanantaihin kestävä miniristeily on täydellinen niille, jotka haluavat tutustua Huippuvuorten koskemattomaan erämaahan.

Matka aloitetaan yöpymällä Longyearbyenissä, ennen kuin nousemme MS Serenissima -alukseen unohtumattomalle matkalle pitkin Huippuvuorten upeaa länsirannikkoa. Matkalla kohtaat majesteettisia jäätikköitä, dramaattisia vuonoja ja runsaasti arktista eläimistöä. Neljän yön risteilyn aikana on erinomaiset mahdollisuudet nähdä jääkarhuja, mursuja ja merilintuja, mikä tekee tästä seikkailusta täydellisen seikkailun luonnonystäville.

Huom! Risteily järjestetään myös sunnuntaista perjantaihin hieman erilaisella matkaohjelmalla. Tutustu matkaohjelmaan ja hintoihin [täällä](#).

Ajankohta: 6 päivää, kesäkaudella

alk. 1 850 €

LÄHETÄ TARJOUSPYYNTÖ

Kuva 4. Kuvankaappaus Saga Matkat matkatoimiston sagamatkat.fi kotisivuilta. Lähde: Saga Matkat.

1.3 Tutkimuksen keskeiset teoriat ja käsitteet

Tässä tutkielmassa tarkastelen aihetta sosiaaliskonstruktivistisen paradigman ja turistisen katseen teorian kautta. Urryn ja Larsenin (2011) turistin katse (tourist gaze) on keskeinen teoria, jossa turistin katseella tarkoitetaan opittua ja yksilöllistä tapaa katsoa erilaista ympäristöä objekteineen. Se vaihtelee yhteiskunnallisen ja sosiaalisen taustan mukaan sekä on sidottu historialliseen aikakauteen. Turistin katse on yhteydessä valokuvaukseen ja rakentuu diskursiivisesti sekä materiaalisesti kuvien ja valokuvaustoiminnan kautta sekä päinvastoin. (Urry & Larsen, 2011, s. 15, 129.)

Toisena teoriana on kestävä matkailu, johon sisältyvät toiminnan vastuullisuus ja eettisyys. Kestäväällä kehityksellä tarkoitetaan yleisesti sitä, että tällä hetkellä harjoitettavalla toiminnalla ei vahingoiteta tulevien sukupolvien resurssipohjaa (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 43, Fennellin, 2008, s. 8 mukaan). Tämä periaate koskee myös taloudellista toimintaa. Mowforthin ja Muntin mukaan kestävä matkailu koostuu neljästä pääperiaatteesta: ekologisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta kestävydestä. Kestävän matkailun työkaluja ovat: alueiden suojelu, alan sääntely, vierailijoiden hallintatekniikat, ympäristövaikutusten arviointi, kantokyvyn laskeminen, konsultointi ja osallistumistekniikat, menettelyohjeet ja kestävyden mittarit. (Mowforth & Munt, 2003, s. 98–104, Hannamin ja Knoxin, 2010, s. 130–131 mukaan.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen eläinvalokuvausmatkailun ekologista kestävyttä, jossa tarkoituksena on minimoida turistiaktiviteettien vaikutus luontoon. Tavoitteen toteuttamiseksi yrityksille on laadittu suosituksia kestävä ja vastuullisen toiminnan kehittämiseen (ks. luku 2.2), mutta tässä tutkielmassa tuon esille turistin osuutta kestävä ja vastuullisen toiminnan osapuolena. Tarkastelen villieläinvalokuvausta erityisesti kestävä ja vastuullisen matkailun näkökulmasta. Kestävyysviestintää tarkastelen keräämäni aineiston analyysiin perustuen, jota analysoin teorialähteiden avulla sekä peilaten omaan kokemukseeni luontokuvaajana.

Tarkastelen villieläinmatkailua ilmiönä, joka on osa luontomatkailua. Luontomatkailu on matkailua, joka perustuu luontoympäristössä oleviin nähtävyyksiin (Weaver, 2001, Rantalan, 2017, s. 29 mukaan). Luontomatkailussa hyödynnetään luonnonvaroja luonnonvaraisessa tai kehittymättömässä muodossa ja tarkoituksena on nauttia villistä luonnosta. Ekoturismi on pienen vaikutuksen luontomatkailua, joka myötävaikuttaa lajien ja elinympäristöjen ylläpitoon joko suoraan osallistumalla suojelutyöhön tai epäsuorasti mahdollistamalla tulot paikallisyhteisön

jäsenille, jotka voivat näiden tulojen avulla suojella luonnonperintöaluettaan. (Goodwin, 1996, s. 287, 288, Fennellin, 2008, s. 20 mukaan.) Villieläinmatkailu puolestaan perustuu kohtaamiin villeinä luonnossa elävien eläinten kanssa. Tämä sisältää vapaana ja vankeudessa elävien villieläinten katselun sekä metsästys- ja kalastusmatkailun. (Higginbottom, 2004, s. 2, Fennellin, 2008, s. 31 mukaan.) Tässä tutkielmassa tarkastellaan vain luonnossa eläviä eläimiä, joihin valokuvaus vaikuttaa suoran tai epäsuoran häirinnän muodossa. Suoraa häirintää on muun muassa eläinten lähestyminen ja epäsuoraa häirintää on esimerkiksi lisääntynyt jalankulkuliikenne luonnontilaisella alueella (Davis ym., 2024, s. 4–5).

1.4 Metodologia

Tutkimukseni on laadullinen ja perustuu sosiaalisen konstruktionismin teoriaan, koska villieläinvalokuvausmatkailu rakentuu useamman sidosryhmän toiminnoista. Sosiaalisen konstruktionismin teoria korostaa ilmiöiden moniulotteisuutta ja tutkimuksen subjektiivista luonnetta, jonka lisäksi siinä käytetään laadullisia tutkimusmenetelmiä, joilla kerätään tietoa todellisesta maailmasta (Jennings, 2010, s. 40). Puusan ja Juutin mukaan laadullinen lähestymistapa korostaa todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivista luonnetta. Lisäksi siinä tarkastellaan yksittäisiä tapauksia ja osallistuvien ihmisten näkökulmaa sekä tutkijan vuorovaikutusta yksittäisen havainnon kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista käyttää myös valmiita aineistoja, kuten lehtiartikkeleja ja elämäkertoja, jotka ovat tukijasta riippumattomia. (Puusa & Juuti, 2011, s. 47, 56.) Laadullinen tutkimus ja sosiaalisen konstruktionismin metodit sopivat tutkimukseni luonteeseen ja auttavat selvittämään eri toimijoiden roolia villieläinvalokuvausmatkailussa. Aineistona tutkimuksessani olen käyttänyt mediatekstejä Suomen Luonto ja Luontokuva -lehdistä. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä ja teemoittelua.

Luontokuvauksen harrastajana ja luonnonsuojelijana omat arvoni vaikuttavat tutkimuksen tekemiseen aiheen valinnasta lähtien. Tutkimusta aloittaessani ajattelin, ettei villieläinvalokuvauksen vaikutuksista eläimiin puhuta, mutta olin lukiessani avoin artikkelien sisältämälle tiedolle. Aineistoa tulkitsen kuitenkin omasta näkökulmastani. Teen tutkimukseni hyvän tieteellisen käytännön periaatteita noudattaen ja kunnioitan tutkimusaineistossa esiintyviä henkilöitä sekä tutkimusyhteisön jäseniä (Keiski ym., 2023). Tämä näkyy tutkielmassani siten, että keskityn artikkelien sisältöön, en niissä esiintyviin henkilöihin.

1.5 Tutkielman rakenne

Tämän tutkielman johdantoluvussa esittelen tutkimuksen aiheen, aiheeseen liittyvän aikaisemman tutkimuksen, tarkastelen neljän matkatoimistoyrityksen vastuullisuusviestinnän sisältöä heidän kotisivuillaan, esittelen tutkimuksen keskeiset teoriat ja lopuksi kerron tutkimuksen metodologiasta.

Luvussa kaksi esittelen aiheitani koskevaa teoriaa. Aluksi kerron lyhyesti taustateorianan olevasta sosiaalisesta konstruktionismista, joka jälkeen käsittelen laajemmin turistin katsetta. Seuraavaksi tarkastelen eläinvalokuvausmatkailun kestävyyttä vastuullisuuden ja eettisyyden näkökulmista. Sitten tarkastelen villieläinvalokuvausmatkailua osana luontomatkausta ja lopuksi tarkastelen valokuvauksen vaikutuksia eläimiin eläintieteellisen tutkimuksen mukaan.

Luvussa kolme kerron aluksi laadullisessa tutkimuksesta käytettävistä metodeista, jonka jälkeen tarkastelen tutkimukseeni liittyvää tutkimusetiikkaa. Jatkan kirjoittamalla laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta ja lopuksi kerron tutkimusaineistoni valinnasta.

Luvussa neljä kerron aineiston analyysistä. Aloitan tarkastelemalla aineiston käsittelyä, josta siirryn analyysin kuvaamiseen. Luvussa viisi keskustelen tutkimukseni tuloksista käyttämäni teoriaan tukeutuen. Lopuksi kerron luvun kuusi yhteenvedossa lyhyesti tutkimukseni tuloksista, heikkouksista, rajoituksista ja ehdotuksista jatkotutkimuksia varten.

2. TEOREETTINEN VIITKEHYS

Tutkin aihetta sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta, jossa todellisuus rakentuu useista todellisuuksista ja tutkijana olen osa sosiaalista asetelmaa (Jennings, 2010). Villieläinvalokuvauksessa valokuvia arvotetaan yhteisön päättämien normien mukaan, jossa suurpedot (Suonpää, 2002) ja somat eläimet ovat tavoiteltavia kohteita. Seuraavaksi käsiteltävä turistin katse (Urry & Larsen, 2011) kertoo tästä sosiaalisesti rakentuneesta tavasta katsoa ympäristöämme ja sen eläimiä.

2.1 Turistin katse

Turistin katse on ihmisten tapa katsoa arkielämästään eroavaa ympäristöä kohteineen, joka syntyy turismin ja arkielämän kokemusten eroavaisuuksista. Se on kiinnostusta ja uteliaisuutta ympäristöä kohtaan, eli kohtaamiemme asioiden katselua. Turistin katse on sosiaalisesti järjestäytynyt ja systematisoitunut ja vaihtelee yhteiskunnittain, sosiaaliryhmittäin sekä historiallisessa ajassa. Tällainen katse on siten opittu taito ja yhteiskunnallisena tuotteena se ei ole turmeltumaton ja viaton tapa katsoa. Tarkastelemme ympäristöä ja sen kohteita suhteessa itseemme ja siihen vaikuttavat kokemuksemme ja muistomme sekä paikkoihin liittyvät kuvat ja tekstit. Matkailuteollisuus hyödyntää mainonnassaan erilaisia turistin katseita luodakseen iluusiona, joiden perusteella valitaan ja arvioidaan potentiaalisia matkakohteita. Urryn ja Larsenin mukaan turistin katse on yhteydessä kameroiden kehitykseen ja valokuvaan. Lisäksi turistin katse on rakentunut diskursiivisesti ja materiaalisesti kuvien ja valokuvauksen kautta. Urry ja Larsen korostavat valokuvien luovan mielikuvia ja halua matkustaa, jonka takia kuvat ovat tärkeitä matkailumarkkinoinnissa ja matkailuliiketoiminnassa. Kaupalliset turistikuvat ovat vakuuttavampia kuin omin silmin koettu todellisuus ja kuvia myös käsitellään esimerkiksi poistamalla niistä häiritseviä asioita tai parantelemalla värejä. Kohteiden markkinointikuvissa on hyödynnetty jopa lavastamista, jotta kuvat ovat houkuttelevia, mutta kohteissa myös lavastetaan tilanteita valokuvausta varten. (Urry & Larsen, 2011, s. 14–15, 19, 129, 142–143, 145.) Lopulta kokeminen tarkoittaa kokemuksen valokuvaamista ja tapahtumaan osallistumista siitä otettujen valokuvien kautta, eli kaikki valokuvattu on olemassa (Sontag, 1979, s. 24, Urryn ja Larsenin, 2011, s. 146 mukaan) ja valokuvaan tallennettujen muistojen uskotaan olevan ikuisia (Haldrup & Larsen, 2003, Urryn ja Larsenin, 2011, s. 147 mukaan). Digitalisaatio ja internet ovat muuttaneet valokuvaustapoja sekä tuoneet kuvaamisen osaksi arkea, sekä mahdollistaneet nykyhetken tallentaminen ja jakaminen reaaliajassa. Matkoilla otetut kuvat jaetaan nykyisin

ystävien ja laajan yleisön kanssa sen sijaan, että kuvat olisivat vain omassa kotialbumissa (Urry & Larsen, 2011, 147, 150–151). Urry ja Larsen (2011, s. 152) väittävät, että valokuvaus on osa turistin katsetta ja turismia yleensä. Turistien ottamat kuvat luovat uusia myyttisiä paikkoja, joita kaupalliset valokuvaajat hyödyntävät omissa kuvissaan (Garrod, 2009; Scarles, 2009; Haldrup & Larsen, 2010, Urryn ja Larsenin, 2011, s.152 mukaan).

Luonto nähdään siis turistin silmin ja oman kulttuurin määrittämän sekä henkilökohtaisen luontosuhteen värittämänä. Luonnossa kohdatut eläimet herättävät tunteita, ja voimakkaita nämä tunteet ovat silloin, jos eläin on harvinainen. Retkeilijä on mielissään, jos taukopaikalla seuraksi lennähtää kuukkeli. Villieläinvalokuvaaja haluaa mielellään tallentaa tilanteen kamerallaan, sillä hänelle se vastaa eräänlaista matkamuistoa, jahdattavaa löytöä (Fälton, 2021). Lemelinin (2006) mukaan turistit eivät ole kiinnostuneita kokemuksista, vaan tärkeintä on suorittaminen ja esimerkiksi valokuvattujen lajien listaaminen. Eläimien ja niiden jälkien kuvaaminen edustaa luontokuvaajille muistoesinettä tai aarretta (Fälton 2021). Hyvä kuva eläimestä on luontokuvaajalle aarre, sillä sen avulla saadaan arvostusta omassa yhteisössä ja mahdollinen voitto luontokuvakilpailuissa. Lintuharrastajana saa arvostusta esimerkiksi havainnoimalla mahdollisimman monta lintulajia ja raportoimalla niistä Bongariliiton (2025) Pinnariin, jota kutsutaan myös pinnojen keräämiseksi. Edensorin (2001, s. 60, 74) mukaan tietyt turistikontekstit luovat käytäntöjä, joiden mukaan valitaan nähtävät, koettavat ja sopimattomat asiat. Lisäksi matkustamalla vahvistetaan omaa identiteettiä, jolla erottaudutaan muista. Pelkkä matkustaminen on statussymboli, mutta kohteen ja matkatyyppin valinta erottaa massasta. Turistin katse löytää Afrikan safareilla tai Huippuvuorilla erilaisia kohteita verrattuna Kanariansaarten tai Thaimaan kohteisiin.

Turismissa rooleja esittävät eri toimijat. Huippuvuorilla villieläinvalokuvausmatkailija on osa yhteisöä, oppaat puolestaan valmistelevat rituaaleja, joissa pääosissa ovat alueen villieläimet. Oppaat luovat draamaa toiminnallaan, kun tietty eläin on havaittu, ja villieläinvalokuvaaja voi sitten keskittyä kuvaamaan esimerkiksi tavoitteenaan olevaa jääkarhua. (Edensor, 2001.) Kuten jo aikaisemmin on mainittu, kiinnostaa ihmisiä omasta arjesta poikkeavat asiat. Suurpetojen näkeminen ei ole kovin tavallista suomalaisissa kaupungeissa, eikä edes maaseudulla, sillä nämä eläimet yleensä välttelevät ihmisiä. Tämän takia tiettyjä villieläimiä hakeudutaan kuvaamaan esimerkiksi piilokojuihin tai erilaisille safarimatkoille. Ihmisten uteliaisuudesta kertoo myös se, että ihmisiä kehoitetaan pysymään poissa villieläinten lähetyviltä, kun villieläin eksyy liian lähelle asutusta (ks. Pekonen, 2025; Korpela, 2025).

Sosiaalisen median aikana käyttäytymiseen on alkanut vaikuttaa yhä enemmän pelko paitsi jäämisestä (fear of missing out). Pelko paitsi jäämisestä on tunne siitä, että toiset kokevat jotain ainutlaatuista silloin, kun itse ei pääse osallistumaan johonkin tilanteeseen tai tapahtumaan (Przybylski ym., 2013, s. 1842, Devinin ja Danielan, 2022, s. 24 mukaan). Aluksi nuorten todettiin olevan herkkiä tämänkaltaisille tunteille, mutta sosiaalisen median käyttö altistaa myös vanhemmat ikäluokat samoille peloille. Valokuvaksen ja videokuvauksen parissa työskentelevät ovat erityisen alttiita kokemaan pelkoa paitsi jäämisestä, koska markkinointi ja ammatillisten suhteiden rakentaminen tapahtuu nykyisin hyvin suuressa määrin sosiaalisen median välityksellä. (Devin & Daniela, 2022, s. 25.) Valokuvaajan työssä saadaan ja haetaan vaikutteita toisilta valokuvaajilta sekä seurataan trendejä sosiaalisen median kautta, koska se voimistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta valokuvaajayhteisön kanssa (Sheldon ym., 2011, Devinin ja Danielan, 2022, s. 26 mukaan). Sosiaalisen median kautta saadut vaikutteet ja tykkäykset auttavat kehittymään valokuvaajana, mutta toisaalta ne voivat johtaa miellyttämisen haluun (Devin & Daniela, 2022, s. 27), joka on haitallista oman ilmaisutyylin kehittymisen kannalta. Luontokuvaaja tai villieläinvalokuvaaja voi kokea pelkoa paitsi jäämisestä sellaisessa tilanteessa, kun hän näkee julkaistuja kuvia jostakin kasvista tai eläimestä. Kevään tullen jaetaan kuvia ensimmäisistä kukista ja muuttomatkoiltaan palanneista linnuista. Tulee tunne, että pitäisi olla kuvauksessa kevään merkkejä tai saada se tietty lintukuva. Luonto- ja villieläinvalokuvaajan saa liikkeelle ajatus tavoiteltavasta kuvasta. Halutunlaisen kuvan saaminen nostaa itsetuntoa ja ammattitilpeyttä.

Kuvat luovat motivaatiota ja halua matkustaa, mutta ympäri maailman levittäytynyt, globalisoitunut turistin katse aiheuttaa myös haittoja (Urry & Larsen, 2011, s. 178). Näihin haittoihin lukeutuvat muun muassa vahingot kasveille ja eläimille (Verbeek, 2009, Urryn ja Larsenin, 2011, s. 179 mukaan). Matkailualalla eläimet voidaan nähdä tuotteina, joiden arvo määrittyy sen mukaan, miten turistit voivat käyttää niitä. Tämä johtaa pahimmillaan eläimien itsenäisen toimijuuden kieltämiseen ja epäasialliseen käytökseen eläimiä kohtaan. Eläimistä muodostuu kulutushyödykkeitä turisteille. Matkailusta on ollut hyötyä joillekin suojeltaville villieläimille, mutta Burns näkee kuitenkin keskustelun matkailun hyödyistä keskittyvän enemmän näkökulmaan ihmisten hyvinvoinnista, ei niinkään villieläinten. Tämän huomaa erityisesti silloin, kun villieläimistä tulee ihmiselle uhka. (Burns, 2015, s. 46, 47, 49.) Vaikka matkailu on edistänyt suojelutoimia ja se toimii elinkeinona matkakohteiden asukkaille, aiheuttaa matkailu maailmanlaajuisia haittoja. Mishanin mukaan matkailuala ja turistimassat tuhoavat lopulta

matkakohteet (Mishan, 1969, s. 141–142, Urryn ja Larsenin, 2011, s. 179 mukaan). Yksi tuhoa aiheuttava tekijä on ilmastonmuutos, jota matkailun päästöt osaltaan voimistavat. Lämpenemisen aiheuttavat muutokset ekosysteemissä ovat uhka kasvi- ja eläinlajeille ja luonnon monimuotoisuudelle (Urry & Larsen, 2011, s. 182, 185).

2.2 Eläinvalokuvausmatkailun kestävyys vastuullisuuden ja eettisyyden näkökulmasta

Kestävä kehitys ja vastuullisuus ovat tärkeitä, kun suunnitellaan luontokuvausmatkailua. Kestävä matkailu perustuu tietoisuuteen kestävästä kehityksestä ja eettisyydestä, jota tuetaan kaikille sidosryhmille tarkoitettulla ympäristökasvatuksella, ja toteutuakseen se tarvitsee poliittista tahtoa ja päätöksiä. Lisäksi on ylläpidettävä korkeaa turistityytyväisyyttä markkinoiden tarpeita varten, jolla tarkoitetaan kestävästä käytännöistä maksamista. (Mihalic, 2016, s. 463.) Yhden määritelmän mukaan kestävä kehitys on kehitystä, jossa keskitytään turvaamaan nykyhetken tavoitteet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää heidän tarpeensa (World Commission on Environment and Development, 1987, s. 43, Fennellin, 2008, s. 8 mukaan). Mowforthin ja Muntin mukaan kestävä matkailu koostuu neljästä pääperiaatteesta: ekologisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta kestävydestä (Mowforth & Munt, 2003, s. 98–104, Hannamin ja Knoxin, 2010, s. 130–131 mukaan). Kestävyys voi kuitenkin olla hyvin heikkoa (strong tourism imperative), heikkoa (product-led), voimakasta (environmental-led) tai hyvin voimakasta (limited tourism). Hyvin heikko kestävyys keskittyy turistisektorin ja turistien vaatimukseen kohteen resurssien kustannuksella. Heikossa kestävydessä keskitytään turismiin, mutta tarve resurssien suojelulle sekä turismin kasvun hallinnalle tiedostetaan. Voimakkaassa kestävydessä ympäristön hallinta on kohteessa keskeistä ja ekomatkailulle on kysyntää. Hyvin voimakas kestävyys tarkoittaa pienen mittakaavan turismia, jota rajoitetaan sen ympäristölle aiheuttamien haittojen mukaan. Sekä uusiutumattomien että uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä säännellään ja kävijänhallintaan käytetään esimerkiksi kulkulupia. Näkökulma on talouskasvun vastainen. (Cooper, 2016, s. 129, 131.) Suomessa Visit Finland on soveltanut omassa toiminnassaan kestävä matkailua seuraavasti:

Kestävä matkailu on matkailua, joka huomioi nykyiset ja tulevat taloudelliset, sosio-kulttuuriset ja ympäristölliset vaikutukset siten, että matkailijoiden, matkailuyritysten, matkailukohteiden, ympäristön ja paikallisväestön tarpeet on huomioitu nyt ja tulevaisuudessa. Vastuullinen matkailun yritystoiminta on kestävä ja kannattavaa liiketoimintaa, jossa huomioidaan yrityksen suorat ja epäsuorat vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan. (Visit Finland, 2024b.)

Kestävää matkailua on kritisoitu sen epämääräisyydestä. Toisaalta keskustelu on auttanut kiinnittämään huomiota matkailun taloudellisiin ja ympäristövaikutuksiin, mutta käytännössä kestävyys voi jäädä toteutumatta, tai keskitytään pelkästään taloudelliseen kestävyYTEEN. (Mihalic, 2016, s. 462, 463.) Matkailija voi vaikuttaa kestävyYTEEN muun muassa matkustamalla lähempänä oleviin kohteisiin, välttämällä lentämistä, käyttämällä julkista liikennettä oman auton sijaan sekä käyttämällä ympäristöystävällisempiä matkustustapoja ja matkustamalla harvemmin, mutta viipymällä kohteessa kauemmin (Ettema ym., 2014, s. 10; Nawijn & Peeters, 2014, s. 188). Vastuullinen matkailuyritys sitoutuu suojelemaan ympäristöä, maisemia ja luonnon monimuotoisuutta, huomioi luonnon kantokyvyn rajat, turvaa hyvän elämän mahdollisuudet sekä puhtaan toimintaympäristön säilymisen toiminta-alueellaan. Yrityksessä huolehditaan myös eläinten hyvinvoinnista ja arvokkaasta kohtelusta. (Visit Finland, 2024a.) Vastuullinen matkailu voidaan määritellä monin tavoin. Se on tapa suunnitella ja kehittää turismia poliittisin päätöksin, joilla saadaan turismin hyödyt jakautumaan osallisena olevien tahojen kanssa. Vastuullinen matkailu voidaan jakaa myös kolmeen pääperiaatteeseen: kohteen kulttuurin ymmärtämiseen, vierailua isännöivien ihmisten kunnioittamiseen ja ymmärtäväisyyteen heitä kohtaan sekä kohteen ympäristön varovaiseen kohteluun. (Scheyvens, 2002, s. 103, Leslien, 2012a, s. 20 mukaan.) Kyse on toimintatavasta, jota voi soveltaa kaikkeen matkailuun ja kaikkiin sidosryhmiin. (Leslie, 2012a, s. 20.) Matkailijan näkökulmasta vastuullisuus tarkoittaa kiinnostusta kohteen paikallisyhteisöä, kulttuuria ja ympäristöä kohtaan. Lisäksi siihen sisältyy ostoskäyttäytyminen, eli millaisia tuotteita ja palveluja kohteessa kulutetaan. (Leslie, 2012b, s. 54.) Tutkimukseni keskittyy erityisesti ekologiseen kestävyYTEEN ja vastuullisuuteen sekä vastuullisena matkailijana toimimiseen villieläinvalokuvausmatkailussa.

Etiikka perustuu moraalisiin arvoihin, ja se sisältää sääntöjä, käytäntöjä ja periaatteita, jotka määrittelevät oikean toimintatavan yhteiskunnan jäsenenä tai ammatissa toimiessa (Ray, 200, s. 241, Fennellin, 2008, s. 208 mukaan). Etiikka jaetaan meta-etiiikkaan, eli eksistentialismiin, ja normatiiviseen etiiikkaan, eli deontologiaan ja teleologiaan, joista jälkimmäinen on merkittävämpi tarkastellessa muun muassa yritysten ja instituutioiden käyttäytymistä (Fennell, 2008, s. 209), sillä siinä keskitytään seurausetiiikkaan (Nykänen & Höckert, 2017, s. 241). Fennelin ja Yazdan panahin (2020) mielestä perusteet asetettujen sääntöjen noudattamiselle ovat huonot eivätkä eettiset koodit ole sidoksissa mihinkään tiettyyn alueeseen, vaan ovat globaaleja. Villieläin kuvauksen eettisten koodien tulisi olla kansainvälisiä ja niiden olisi katettava yleinen (makro) taso sekä mikroyhteiskuntasopimus, joka huomioi muun muassa paikallisen kulttuurin. He esittävät, että palveluntarjoaja ottaisi suuremman vastuun itsensä ja turistien kouluttamisesta

siihen, miten toimia oikein villieläimiä tavoitellessa. (Fennel & Yazdan panah, 2020.) Suomessa harjoitettavaan luonto- ja villieläinkuvaukseen sovellettavia eettisiä periaatteita ovat esimerkiksi jokaisenoikeudet sekä Suomen Luonnonvalokuvaajien (2023) asettamat eettiset periaatteet. Ongelmana eettisissä ohjeissa ja periaatteissa on se, etteivät kaikki ole niistä tietoisia tai eivät noudata niitä.

2.3 Villieläinmatkailu osana luontomatkailua

Weaver (2001) määrittelee luontomatkailuksi matkailun, joka perustuu luontoympäristössä oleviin nähtävyyksiin (Rantalan, 2017, s. 29 mukaan). Luontomatkailu käsittää kaikki turismin muodot massaturismista ekoturismiin, jotka hyödyntävät luonnonvaroja luonnonvaraisessa tai kehittymättömässä muodossa ja jonka tarkoituksena on nauttia villistä luonnosta. Sitä vastoin ekoturismi on pienen vaikutuksen luontomatkailua, joka myötävaikuttaa lajien ja elinympäristöjen ylläpitoon joko suoraan osallistumalla suojelutyöhön tai epäsuorasti mahdollistamalla tulot paikallisyhteisön jäsenille, jotka voivat näiden tulojen avulla suojella luonnonperintöaluettaan. (Goodwin, 1996, s. 287, 288, Fennellin, 2008, s. 20 mukaan.)

Villieläinmatkailu perustuu kohtaamisiin muiden kuin kotieläinten kanssa. Tämä sisältää vapaana ja vankeudessa elävien villieläinten katselun sekä metsästys- ja kalastusmatkailun. (Higginbottom, 2004, s. 2, Fennellin, 2008, s. 31 mukaan.) Tremblayn (2001) mukaan kohtaamiset villieläinten kanssa turismitarkoituksessa voidaan jakaa kuluttaviin (consumptive) ja ei-kuluttaviin (non-consumptive). Esimerkiksi metsästys ja kalastus ovat kuluttavia ja eläinten katselu ei-kuluttavia kohtaamisia. (Fennellin, 2008, s. 30–31 mukaan.) Villieläinmatkailu on jaettu seitsemään kategoriaan, joista villieläinkuvaukseen perustuva matkailu sijoittuu kategorioihin 1. luontoperustainen matkailu, jossa osatekijänä ovat villieläimet, 2. lokaatiot, joissa on hyvät mahdollisuudet katsella villieläimiä, 4. erityisryhmille, kuten lintuharrastajille, tarkoitettu erikoistunut eläinten tarkkailu, 5. elinympäristökohtaisia retkiä alueille, joissa on rikas eläinkunta, ja 6. jännitystä tarjoavat retket, joissa katsellaan vaarallisia eläimiä. Kategorioissa kolme ja seitsemän on kyse eläinten pitämisestä vankeudessa ja metsästyksestä sekä kalastuksesta, joiden takia en pidä villieläinvalokuvausta näihin kategorioihin kuuluvina. (Fennell, 2008, s. 31.)

2.4 Valokuvauksen vaikutukset eläimiin

Valokuvauksen harrastajat ajattelevat valokuvaamisen olevan harmitonta eläimille, mutta joukossa on myös niitä, jotka eivät ajattele toimintansa vaikutuksia eläimiin. Pelkkä lähestyminen, ihmisen läsnäolo tai vuorovaikutus eläimen kanssa, eli suora häirintä (direct disturbance) (Radley ym., 2020, Davis ym., 2024 mukaan) voi vaikuttaa eläimen luontaiseen käyttäytymiseen. Lähietäisyydelle menemisen lisäksi häiriötä aiheuttaa suora käsittely, joka tarkoittaa kohteena olevan eläimen asettelua kuvattavaksi tai tämän poistamista elinympäristöstään kuvausta varten. Tästä on esimerkkinä urheilukalastus (catch & release) (Davis ym., 2024).

Davisin ym. (2024, s. 2) mukaan suora häirintä vaikuttaa eläinten käyttäytymiseen ja fysiologiaan aiheuttaen muutoksia ruokinta- ja energiansaantitavoissa, energian käytön lisääntymisessä, elinympäristön käytössä sekä negatiivisina fysiologisina vaikutuksina. Vaikutukset vaihtelevat vuosittaisen elämänsyklin mukaan (Gabrielsen & Smith, 1995, Davis ym., 2024, s. 2 mukaan) ja vakavimpana seurauksena on pesän hylkääminen (Frid & Dill, 2002, Davisin ym. 2024, s. 2 mukaan). Herkillä lajeilla voi esiintyä populaatioon kohdentuvia pitkäaikaisvaikutuksia (Davis ym., 2024, s. 2–3). Tutkimuksissa joidenkin merieläinlajien havaittiin reagoivan salamakuvaukseen (ks. Heyman ym., 2010) ja kasvu ympäristön häirinnän sekä kalojen manipuloinnin on huomattu aiheuttavan pakenemis- ja stressireaktion (Davis ym., 2024).

Epäsuorat vaikutukset (indirect effects) lajeihin ja elinympäristöön ovat niitä, jotka syntyvät muun muassa alueelle suuntautuneesta kasvaneesta turismista, johon tietystä lajista tai alueesta otetut kuvat vaikuttavat. Kuvia jakaessa voi sijainnin paljastaa tahattomasti esimerkiksi kuvan EXIF-tiedoissa tai tietyn lajin esiintymisalueen perusteella, jolloin kiinnostus kuvattua lajia kohtaan lisääntyy ja voi jopa vaarantaa lajin olemassaolon. Lisäksi ihmisten liikkuminen herkillä alueilla ja eläinten käsittely levittävät vieraslajeja sekä tauteja. (Davis ym., 2024, s. 5.)

3. TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimus

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan laadullisen tutkimuksen keinoin villieläinkuvausta ja sen vastuullisuutta. Päättökysymyksenä on: *Miten viestinnällä edistetään vastuullisia toimintatapoja villieläinkuvaukseen liittyvässä matkailussa?* Tähän pyrin vastaamaan alakysymyksillä *1. Mitkä tekijät vaikuttavat luontomatkailun vastuullisuuteen, ja 2. Miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosivuilla? 3. Miten vastuullisesta toiminnasta viestitään luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä?* Aloitan tarkastelemalla kirjallisuuskatsauksessa aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimusta. Seuraavaksi tarkastelen teorioita turistin katseesta ja kestävästä matkailusta, joiden yhteydessä tarkastelen lisäksi villieläinvalokuvausmatkailua vastuullisuuden ja eettisyyden käsitteiden kautta. Tarkastelen vastuullista ja kestävää toimintaa turistin näkökulmaa painottaen, koska toteutuakseen kestävä ja vastuullinen matkailu vaativat muutosta myös turistin käyttäytymiseen. Turistin näkökulmaa tarkastelen, koska luonto- ja villieläinvalokuvauksen harrastajat toimivat Suomessa myös omatoimisesti ja jokainen luontokuvaaja päättää itse omista toimintatavoistaan, mikäli ei osallistu opastetuille retkille tai piilokojukuvaukseen. Retkille osallistuttaessa ohjelmapalvelun tarjoaja vastaa toiminnasta ja siksi tutustun neljän eri yrityksen kotisivuihin, ja tarkastelen millä tavalla nämä yritykset kertovat toimintansa vastuullisuudesta. Tässä yhteydessä tarkastelen myös yritysten sivuilla esillä olevia kuvia, joilla houkutellaan kohderyhmään sopivia henkilöitä asiakkaiksi. Kolmanneksi tarkastelen vastuullisesta toiminnasta viestimistä luontokuvausta käsittelevissä materiaaleissa, jota varten olen kerännyt aineiston luontokuvausta käsittelevistä lehdistä. Analysoin aineiston sisällönanalyysin teemoittelua hyödyntäen. Tarkastelen aineistosta nousseita teemoja aikaisemmin mainittujen turistin katseen ja kestävä matkailun teorioiden kautta sekä eläintieteellisten tutkimusten perusteella, joissa on tutkittu valokuvauksen ja ihmisen toiminnan vaikutuksia villieläimiin.

Etsin tutkimuskysymyksiin vastauksia laadullisen tutkimuksen metodein, koska niillä voi havaita eri toimijoiden näkökulman aiheeseen. Puusan ja Juutin (2011, s. 47, 51) mukaan laadullinen tutkimus sopii tutkimusmenetelmäksi tapauksissa, joissa tutkitaan ilmiötä, joka perustuu vuorovaikutukseen, tapahtuu tietyssä ympäristössä ja on kulttuurisidonnaista. He korostavat myös, että laadullisella tutkimuksella saadaan tietoa todellisuudesta subjektiivisesta

näkökulmasta. Laadullisin tutkimusmenetelmin on mahdollista tutkia myös turistin katsetta, koska laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ihmisten ajatuksia, käsityksiä ja tulkintoja sekä pyritään näkemään ilmiötä sisältäpäin. Ilmiön syvälinen tutkiminen vaatii tutkijalta subjektiivista lähestymistapaa. (Puusa & Juuti, 2011, s. 52.) Tutkimus on luonteeltaan induktiivista, eli aineistokeskeistä ja tutkijana yritän tavoittaa sisäpiiriläisen näkökulman tutkittavaan ilmiöön. Sosiaalisessa konstruktionismissa tutkimus on arvolatautunutta ja omat arvoni vaikuttavat tutkimukseen, koska tutkimus on prosessina sosiaalinen. (Jennings, 2010, s. 40–41.) Arvoni vaikuttavat tähän tutkimukseen, koska sen lähtökohtana on luonnonsuojeluun perustuva asennoitumiseni aiheeseen ja eläinten hyvinvointi. Tästä syystä tavoitteenani on parempien toimintatapojen kehittäminen villieläinkuvaukseen. Tiedonkeruun teen tarkastelemalla mediatekstejä, joista analysoin sisällönanalyysillä teorian ohjaamia ja vastuullisuudesta viestiviä teemoja. Peilaan kerättyä aineistoa omaan kokemukseeni luontokuvauksen parissa. Pohdin luontokuvausmatkailun kestävyyttä oman toimintani ja kerätyn materiaalin kautta. Aineiston analyysivaiheessa on tarpeen ymmärtää villieläinkuvausta kuvaajan näkökulmasta sekä samalla asettua kohteen, eli eläimen, asemaan kuvausprosessissa ja ihmisen toiminnan kohteena.

3.2 Tutkimusetiikka

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut yhdessä tutkimusyhteisön kanssa ohjeistuksen Suomessa noudatettavasta hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK). Hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto, jotka varmistetaan menettelytavioilla, joilla huolehditaan hyvän tieteellisen käytännön toteutumisesta koko tieteellisen toiminnan keston ajan. Tieteellistä tutkimusta tehdessä on varmistettava toiminnan laatu sekä varmistettava avoin, oikeudenmukainen, puolueeton ja salailematon tutkimusprosessi, jossa arvostetaan tiedeyhteisöä, toimintaympäristöä ja kannetaan vastuu koko tieteellisen toiminnan ajalta. (Keiski ym., 2023, s. 11–12.)

Tutkimuksessani suunnittelen, toteutan ja dokumentoin toiminnan huolellisesti. Valitsen tutkimuksen kannalta ajankohtaiset ja luotettavat lähteet. Kerään tutkimusaineistoni siten, etten vääritele aineistoa ja säilytän aineiston tietoturvasuojalla. En kerää tutkimuksessani henkilötietoja. Raportoin tutkimuksestani totuudenmukaisesti, huomioin aiemman tutkimustiedon ja kunnioitan tiedeyhteisön jäsenten työtä käyttämällä asianmukaisia viitetietoja. En käytä tutkimukseen ulkopuolista rahoitusta, vaan tutkimus on omakustanteista. En myöskään tee tutkimustani toimemksiäntona. Täten tutkimukseni on puolueetonta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on julkaissut ohjeistuksen Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvioiti Suomessa, joka koskee kaikkia tutkimusaloja. Sen mukaan tutkijan on kunnioitettava tutkittavien ihmisten ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä perustuslain takaamia oikeuksia. Tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta. Tutkimus on toteutettava niin, ettei siitä aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteina oleville merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. (Kohonen ym., 2019, s. 7.) Tutkimuksessani noudatan näitä periaatteita, vaikka käytän aineistona mediatekstejä. Kiinnitän huomiota siihen, että suojelen henkilöiden yksityisyyttä asianmukaisesti ja kirjoitan henkilöistä kunnioitavasti. Luontokuvauksen kriittinen tarkastelu perustuu vain toimintatapoihin, eikä keneenkään henkilökohtaisesti.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Aaltion ja Puusan mukaan laadukas tutkimus perustuu luotettavaan tuloksiin, joka tarkoittaa esimerkiksi tutkimustulosten riippumattomuutta satunnaisista ja epäoleellisista tekijöistä. Tutkijan pitää pystyä esittämään perusteet, joiden mukaan tutkimus on luotettava. Tutkimuksen on oltava objektiivista, jolla tarkoitetaan tutkijan erottamista tutkimuskohteesta siten, etteivät tutkijan omat oletukset ja toimenpiteet vaikuta tutkimuskohteen ominaisuuksiin tai tutkimustuloksiin. Laadullisen tutkimuksen uskottavuus viittaa siihen, että lukija on pystyttävä vakuuttamaan tulkintojen osuvuudesta. Arvioitavuus viittaa lukijan kykyyn seurata tutkijan päättelyä, jonka voi asettaa myös kritiikin kohteeksi. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ja tutkittava ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja tutkijan oma subjektiivisuus ja reflektointikyky mahdollistavat tutkimuksen toteuttamisen. (Aaltio & Puusa, 2011, s. 153–154.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa käytetään käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti, jotka liittyvät tutkimuksen kohteena olevan ilmiön operationaalistamiseen ja saattamiseen empiirisesti tutkittavaan muotoon. Reliabiliteettiarviossa tarkastellaan, tutkitaanko ilmiötä valituilla mittareilla siten, etteivät mittaustilanne, mittaaja, eivätkä satunnaiset tekijät vaikuta tutkimustuloksiin. Validiteetin avulla arvioidaan, mitataanko operationaalistettua kohdeilmiötä harhattomasti ja tarkasti sekä onko tutkimuksen kohteena se ilmiö, jota on tarkoitus tutkia. Tutkijan on myös kyettävä perustelemaan, miten hän on päätenyt raportissaan esittämiin tulkintoihin. (Aaltio & Puusa, 2011, s. 154–155, 157.)

Sosiaalisessa konstruktionismissa tutkijan arvot vaikuttavat tutkimukseen ja tulosten tulkintaan (Jennings, 2010, s. 40–41). Tutkijana olen kerännyt aineiston siten, että olen lukenut sen ensin läpi ennakkoluulottomasti. Sitten olen ajatellut artikkelien sisältöä ja tehnyt siitä tulkintoja ja analyysin käyttämäni teoriaan nojautuen. Aineistosta olen etsinyt vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin, jotta luotettavuusvaatimus täyttyy. Käyttämäni aineisto on riittävän suuri, että siitä voidaan tehdä yleistyksiä satunnaisten toimintatapojen kuvaamisen sijaan.

3.4 Aineiston valinta

Keräsin aineiston Suomen Luonto -lehden vuosikerroista 2023 ja 2024 sekä Luontokuva-lehden vuosikerroista 2023 ja 2024. Suomen luonto on Suomen luonnonsuojeluliiton kustantama lehti ja sen tuotot käytetään luonnon- ja ympäristönsuojelutyöhön. Lehteen kirjoittavat ja kuvaavat muun muassa ammattiluontokuvaajat ja tutkijat. Lisäksi kuvituskuvina käytetään muun muassa suomalaisen Vastavalo-kuvapankin kuvia sekä lukijoiden lähettämiä kuvia. Suomen Luonto -lehdistä valitsin neljä artikkelia. Luontokuva puolestaan on luontokuvauksen harrastajien ja ammattilaisten erikoislehti. Lehden kuvat ovat lehteen kirjoittavien toimittajien, tutkijoiden ja luontokuvaajien ottamia. Valitsin Luontokuva-lehdistä 52 artikkelia.

Valitsin artikkelit selaamalla lehdet läpi ja etsin ensin tutkimusaiheeseeni ja tutkimuskysymyksiini sopivia artikkeleja. Luin kaikki mielenkiintoiset artikkelit läpi ennen kuin päätin valinnasta. Valitsin ensin aineistoksi villieläinvalokuvausta ja luontokuvausmatkailua käsitteleviä artikkeleja. Villieläinvalokuvausta käsittelevissä artikkeleissa kuvattiin eläimiä Suomessa tai ulkomailla. Artikkeleissa kiinnitin huomiota siihen, millaisia toimintatapoja luontokuvaajat toivat niissä esille, sillä vastuullisesta ja eettisestä toiminnasta ei kirjoitettu suoraan. Artikkeleja valitessa katsoin myös artikkelien kuvia, joista koetin päätellä käytetyn kuvauskaluston, jolla voidaan vaikuttaa luontokuvaajan ja kohteen etäisyyteen toisistaan. Tässä tutkielmassa keskityn kuitenkin vain artikkeleissa esiintyvään sanalliseen viestintään.

Matkailuun liittyvissä artikkeleissa matkan motiivina oli luontokuvaus tai villieläinvalokuvaus. Valitsin artikkeleja, joissa esiintyi kaukomatkakohteita ja lähempänä olevia matkakohteita, jotka olivat luontokuvaajien keskuudessa suosittuja. Tällaisia olivat esimerkiksi safaritmatkat ja Norjan matkakohteet. Kotimaan matkakohteista tulevat esille muun muassa piilokojupalvelut. Lisäksi valitsin artikkeleja, joissa oli käsitelty luontokuvaamisen eettisyyttä ja miten

luontovalokuvaajat voisivat omaa käyttäytymistä muuttamalla parantaa alan toimintatapoja. Valitsin myös artikkeleja, joissa ammattilaiset kertoivat omasta toiminnastaan ja harjoittamansa toiminnan vastuullisuudesta. Aineistoon sisältyy artikkeleja, joiden kirjoittajat työskentelevät kahdessa tässä tutkimuksessa tarkastellussa yrityksessä. Koska tarkastelen yritysten ja lehtien vastuullisuusviestinnän sisältöä erikseen, ei tämä vaikuta tutkimuksen tuloksiin.

4. ANALYYSI

4.1 Aineiston käsittely

Suomen Luonto -lehden vuosikerrat luin e-kirjastossa, jossa otin artikkeleista näyttötallennuksen ja tallensin kuvat tietokoneelleni. Luontokuva-lehden vuosikerrat lainasin kirjastosta ja kuvasin valitut artikkelit. Tallensin kuvat omaan kansioonsa tietokoneelleni ja tein listan valituista artikkeleista. Luin artikkelit kahteen kertaan läpi etsien niistä tutkimusaiheeseeni ja tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja sekä teoriaani liittyviä aiheita. Toisella lukukerralla etsin artikkeleista tutkimusaiheeni teoriaan liittyviä asiasanoja.

Valitsin aineiston artikkelit teoriaohjaavasti. Artikkeleissa minua kiinnosti, tuliko turistin katse esille siten, kuin Urry ja Larsen (2011) teoriassaan esittävät. Oletin turistin katseen ilmenevän matkailua käsittelevissä artikkeleissa, joten valitsin niitä sen takia. Turistin katse tuli kuitenkin esille myös muissa artikkeleissa, joissa ei liikuttu kaukana omasta kodista. Valitsin aineistoksi myös muita kuin villieläinvalokuvaukseen liittyviä artikkeleja, koska muuten aineisto olisi jäänyt liian suppeaksi. Etsin seuraavaksi artikkeleja luontokuvaukseen liittyvistä matkoista. Matka-artikkeleissa minua kiinnosti turistin katseen lisäksi, kuinka niissä viestittiin kestävästä matkailusta. Koska tutkielman teoriaosassa käsitellään eettistä ja vastuullista toimintatapaa luontokuvauksessa, valitsin aineistoon myös tällaisia aiheita sisältäviä artikkeleja. Koska tutkielmani päätutkimuskysymyksessä tarkastellaan viestinnän ja vastuullisen toimintatavan yhteyksiä villieläinvalokuvausmatkailuun, valitsin myös artikkeleja, joissa kerrottiin valokuvauksen vaikutuksista eläimiin. Aineistoa valitessa luin artikkelit monta kertaa, jotta sain tekstistä selville myös sellaiset asiat, joista ei kirjoitettu suoraan. Artikkeleja lukiessa niistä muodostui helposti teorian ohjaamana neljä eri teemaa. Teemat eivät jakautuneet selvärajaisesti artikkelien kesken, vaan yhdessä artikkelissa tuli usein esille monta eri teemaa.

Analyysiä varten luin artikkelit vielä kahteen kertaan läpi ja listasin niistä paperille teoriaan liittyviä keskeisiä teemoja. Sitten koostin näiden teemojen perusteella taulukon (taulukko 1). Teemat tulivat selkeästi esiin tässä vaiheessa ja lisäksi aineistosta nousi esille uusi teema teorian ulkopuolelta, joka kuitenkin liittyi läheisesti tutkimusaiheeseen.

Taulukko 1. Artikkeleissa esiintyvät teemat

Lehti	Artikkelit, kpl	Turistin katse	Kestävä matkailu	Vastuullisuus ja eettisyys	Vaikutukset eläimiin	Luontosuhde
Suomen Luonto	4	2	1	4	4	1
Luontokuva	52	22	11	38	32	16
Yhteensä	56	24	12	42	36	17

Taulukosta 1 selviää, että kaikista artikkeleista turistin katsetta käsiteltiin 24 artikkelissa. Matkailun kestävyys tuli esille vain 12 artikkelissa. Vastuullisuutta ja eettisyyttä luontokuvauksessa käsiteltiin 42 artikkelissa. Vaikutuksista eläimiin kirjoitettiin 36 artikkelissa. Näiden lisäksi luontosuhde nousi esiin 17 artikkelissa.

4.2 Analyysi

Käyttämässäni aineistossa turistin katse näkyy selvästi, kun tarkkailee kirjoittajien tapaa havainnoida ympäristöään. Se tuli selvimminkin esiin matkustamiseen liittyvissä artikkeleissa, mutta myös niissä artikkeleissa, joissa kerrottiin kotimaan kuvausretkistä. Toisaalta oli hankala rajata, mikä artikkeleissa oli turistin katsetta, sillä käytännössä katsomme aina luontoa erilaisuuden kautta. Urryn ja Larsenin (2011) mukaan turistin katse on ihmisten tapa katsoa arkielämästään eroavaa ympäristöä kohteineen, joka syntyy turismin ja arkielämän kokemusten eroavaisuuksista. Se on kiinnostusta ja uteliaisuutta uutta ympäristöä kohtaan, eli kohtaamiemme asioiden katselua. (Urry & Larsen, 2011, 14–15.) Tästä näkökulmasta moni arkensa sisätiloissa viettävä ihminen katsoo luontoa kuten turisti katsoo matkakohteen ympäristöä, koska luonto on erillään ihmisten arjesta. Luonto on matkakohteen kaltainen vapaa-ajanviettopaikka.

Matka-artikkeleissa turistin katse oli erilainen eri henkilöillä ja se riippui myös siitä, millaisissa kohteissa vierailtiin. Turistin katse näkyi esimerkiksi odotuksissa matkaa ja kohteen kuvausmahdollisuuksia kohtaan. Tietty matka oli esimerkiksi ollut villieläinvalokuvaajalle pitkäaikainen unelma. Kohteen eläimien kuvaamista odotettiin. Nämä haaveet ja odotukset ilmentävät, että ihmisillä on tietynlainen mielikuva tunnetuista turistikohteista ja sen mukaan asetetaan odotuksia vierailulle kyseisessä kohteessa, mikä on turistin katseelle tyypillistä (Urry & Larsen,

2011, s. 142–143). Huippuvuorille matkustanut henkilö halusi matkallaan kuvata myrskyisää merta, lumituiskua ja jäämuodostelmia, joita olisi voinut kuvata myös kotimaassa. Ehkä turistin katseen läpi ne nähtiin uudessa ympäristössä eri tavalla. Toisaalta tyypillistä turistin katseen välittämää kuvaa yritettiin välttää, kuten Norjaan matkustanut henkilö, joka halusi ottaa erinäköisiä kuvia kuin tyypilliset kohteesta otetut turistikuvat olivat. Siinä ympäristössä hän koki erilaisten kuvien ottamisen vaikeaksi ja otti siksi myös turistin katseen määrittämiä kuvia. Toisaalta aineistossa tuli esille myös turistin katseen konstruktiivisuus, joka näkyi kohteessa otetuissa kuvissa. Samaan kohteeseen oli matkustettu useita kertoja ja ensimmäisellä kerralla kohteesta oli nähty maisemat, mutta yksityiskohtat olivat jääneet huomaamatta. Myöhemmin samassa kohteessa oli huomattu maisemien lisäksi yksityiskohtia, joka vahvistaa sen, että turistin katse muokkautuu omien muistojemme ja kokemustemme mukaan, kuten Urry ja Larsen (2011) ovat ehdottaneet.

Kestävä matkailu kuvattiin artikkeleissa matkan ajankohdasta ja kestosta kertomalla ja se oli riippuvainen matkakohteesta, matkustustavasta, majoittumisesta ja luontokuvaajan toiminnasta kohteessa. Kohteissa vierailtiin sesongin ulkopuolella ja niissä viivytettiin kauemmin, mikäli se oli mahdollista. Aineistoon sisältyvissä matka-artikkeleissa matkustettiin myös maata pitkin, mikä on Etteman, Frimanin ja Gärlingin (2014, s. 10) mukaan kestävämpää verrattuna lento-matkailuun. Kestävän matkailun ja vastuullisen toimintatavan rajaaminen erillisiksi oli välillä haastavaa, sillä matkustaminen valokuvaamisen takia tai huvikseen ei ole mielestäni kestävää. Kirjoittajien pohdinnat matkan välttämättömyydestä ja sen aiheuttamasta ilmastovaikutuksesta katsoin kertovan enemmän vastuullisesta toimintatavasta ja matkailun ongelmallisuuden tiedostamisesta kuin matkailun kestävyydestä. Esimerkiksi eräs Luontokuva-lehden kirjoittaja pohti Amazonin alueella käytyään, ettei voinut olla ajattelematta oman matkansa vaikutuksia alueen ahdinkoon. Toisaalta hän kirjoitti myös kulutustottumusten muuttamisesta yleensä sekä syistä Amazonin alueen ongelmien taustalla. Ajatusten ja tekojen välillä oli kuitenkin ristiriita, sillä Amazonin alueelle oli matkustettu ongelmien tiedostamisesta huolimatta.

Matkailuun liittyvissä artikkeleissa tuotiin esille matkailun yleisiä ongelmakohtia, kuten ruuhkia suosituissa kohteissa ja joidenkin turistien huonoa varautumista kohteen olosuhteisiin. Matkakohteissa huomattuja epäkohtia ja paikallisten oppaiden toimintaa kritisoitiin. Hautamaa (2024, s. 57) kertoo, että safarimatalla Masai Maran kansallisella suojelualueella rikottiin sääntöjä ja turisteja oli liikaa. Oppaat olivat muun muassa poikenneet tieltä maastoon, jonka takia savannille oli jäänyt renkaanjälkiä. Lisäksi oppaat eivät olleet noudattaneet

nopeusrajoituksia ajaessaan kuvauspaikoilta toisille saatuaan vihjeitä eläinten olinpaikoista. Kritiikki kohteessa tapahtuvaa kestäväntoimintaa kohtaan auttaa matkailijaa tekemään parempia valintoja tulevaisuudessa, kuten safarimatkalle osallistunut luontokuvaaja artikkelinsa loppuyhteenvedossa ajatteli. Leslien (2012b, s. 54) mukaan vastuullinen matkailija ottaa huomioon paikallisuuden ja harkitsee ostokäyttäytymistään. Safarimatkalle osallistunut villieläinvalokuvaaja toimi vastuullisesti, koska hän kunnioitti paikallisyhteisöä, kulttuuria ja ympäristöä. Toisaalta hän toimi vastuuttomasti, koska oli matkustanut kohteeseen ja matkustaminen ja turismiteollisuus kokonaisuudessaan vaikuttavat myös kyseisen kohteen luontoon. Lisäksi hän olisi voinut valita paremman ohjelmapalveluntarjoajan retkilleen. Vastuullisuutta ajatellessa on mielestäni aina parempi, kun tiedostaa toimintansa seuraukset kuin jättäisi välittämättä niistä, sillä silloin omaa toimintaansa voi muuttaa.

Matkoista kirjoittaneet toimittajat pohtivat omaa toimintaansa ja matkustamisen haittoja, mutta matka-artikkeleista viidessä ei ollut mitään mainintaa kestävydestä ja tehdyn matkan vaikutuksista esimerkiksi ilmastonmuutokseen. Näistä artikkeleista yksi käsitteli lintujentutkimusta, ja siinä matka oli tehty meloen Suomen rannikolla, joten vaikutukset luontoon ovat olleet lähikohtaisesti pienet. Kyseisessä artikkelissa kerrottiin kuitenkin ihmisen toiminnan vaikutuksista luontoon Suomen rannikkoalueilla. Neljässä artikkelissa ei pohdittu matkan kestävyttä, haittoja tai oman toiminnan vaikutuksia. Yhdessä näistä artikkeleista tuotiin esille omaa halukkuutta matkustaa kohteeseen uudelleen sekä kuvailtiin sivullisen henkilön toistuvia vierailuja siellä:

Juttelin Napolista kotoisin olevan Robertan kanssa. Työkseen hän kuvaa hektisessä muotimaailmassa Milanossa, ja vastapainoksi matkustaa kameroinensa arktisiin kuvauskohteisiin kuten Huippuvuorille. Tämä oli hänen kolmas matkansa näille seuduille. Tässä kohtaa taisin ensimmäistä kertaa miettiä, oliko tämä minunkaan matkani sittenkään vain ”kerran elämässä”. (Surakka, 2023, s. 39.)

Viidessä matka-artikkelissa pohdittiin omaa toimintaa esimerkiksi kohteen valinnan kautta: *”Mieluummin menen vaikka vaatimattomaan ympäristöön nauttimaan maisemista ja luonnon rauhasta, kuin tunnetuille ja ylikansoitetuille kuvauspaikoille”* (Kallio-Koski, 2024, s. 63). Myös luontokuvauksen vaikutusta kohteen luontoon pohdittiin: *”En halua häiritä tai vaikuttaa mihinkään, tiedän sen kuitenkin olevan mahdotonta. En voi kiistää olevani osallinen ympäristön muutokseen ja kohteitteni elämään.”* (Milonoff, 2024, s. 51.)

Suomalaisia luontokuvausmatkoja järjestäviä matkatoimistoja tarkastellessa selvisi, että vastuullisuus oli kotisivujen perusteella tärkeää kolmelle neljästä yrityksestä. Yritystoiminnan

harjoittamiseen liittyvästä vastuullisuudesta kerrottiin, mutta se saattoi tulla esille vain yhdessä lauseessa. Yksi yritys kertoi, millaisia vastuullisuustekoja yritystoiminnassa tehdään. Kahdella muulla se tuli esille yhdessä lauseessa ja toisella näistä oli myös vastuullisuusohjeita matkailijalle. Neljäs yritys ei viestinyt vastuullisesta toiminnasta. Yritykset käyttivät mainonnassaan lähikuvia eläimistä. Aloittelija ei voi päätellä kuvista, millaisella kamerakalustolla kuvat on otettu. Esimerkkikuviin liittyvissä matkakuvauksissa ei annettu erityisiä suosituksia kamerakalustosta.

Kun tarkastelin Suomen Luonto- ja Luontokuva -lehtien artikkeleja yleisesti, oli suurimmassa osassa niiden sisällöstä käsitelty vastuullista tapaa toimia. Suomen Luonto -lehden artikkeleissa vastuullisuudesta ei kirjoitettu suoraan, vaan se välittyi kirjoittajien pohdinnoista ja luontokuvaajien pitkäaikaisista projekteista jonkin tietyn eläinlajin kuvaamisen ja havainnoinnin parissa. Näissä tapauksissa lajia oli tarkkailtu ja kuvattu oman asuinalueen lähellä pitemmällä ajanjaksolla, joka osaltaan viestii vastuullisesta toimintatavasta ja luonnon ehdoilla toimimisesta. Vastuullisuusviestintä näkyy enemmän Luontokuva-lehden artikkeleissa, joissa kirjoitettiin luontokuvaamisen eettisistä arvoista ja toimintatavoista. Artikkeleissa kirjoittajat pohtivat omaa toimintaansa suhteessa luontoon ja luontokuvauksen haittapuolia tuotiin esille. Tämä näkyi varsinkin niissä artikkeleissa, jotka olivat keskittyneitä lajintutkimukseen ja joissa kirjoitettiin omasta erikoisalasta. Aineiston yhden artikkelin kohdalla jäin lukijana miettimään, että oliko kuvaaja rikkonut lakia etsiessään ketun pesiä ja kuvatessaan kaupunkialueen kettuja. Tekstistä välittyi kuvaajan toimintatapa vain osittain ja hän käsitteli kuvausprojektiaan myöhemmin toisessa artikkelissa, mutta edellä mainittu asia jäi silti epäselväksi.

Kun vastuullisuudesta ja eettisyydestä kirjoitettiin suoraan, kuvailtiin silloin toimia, jotka olivat vastuullisia tai vastuuttomia ja eettisiä tai epäeettisiä. Esimerkiksi norppaturismin sanottiin olevan haitallista, koska se häiritsee eläimiä tärkeän karvanvaihtoajan aikana. Suurimpana ongelmana nähtiin itsenäiset vesilläliikkujat, jotka menevät kännyköineen liian lähelle norppia. Ongelmallisena nähtiin myös se, että ihmiset lähestyvät eläimiä vaarantaen oman turvallisuutensa. Esimerkiksi Yellowstonen kansallispuistossa turistit olivat menneet liian lähelle karhuja. Sosiaaliseen mediaan ja kuvien jakamiseen liittyvät ongelmat nousivat myös esille ja siinä yhteydessä kerrottiin, mikä niissä oli ongelmallista. Artikkeleissa kehoitettiin esimerkiksi harkitsemaan, kannattaako eläinten paikkatietoja jakaa sosiaalisessa mediassa ja korostettiin paikkatietojen jakamisen olevan kiellettyä uhanalaisten lajien ollessa kyseessä. Davis ym. (2024, s. 5) ovat todenneet tutkimuksessaan, että paikkatietojen jakaminen heikentää lajien hyvinvointia ja

jopa vaarantaa niiden olemassaolon, koska elinalueille matkustetaan silloin enemmän. Artikkeleissa kerrottiin lukijalle myös, kuinka voi toimia vastuullisesti ja eettisesti. Artikkeleissa kuvailtiin, millainen toiminta ei ole sopivaa eläimiä kuvatessa ja perusteltiin, miksi toiminta on haitallista. Esimerkiksi lintujen kerrottiin tarvitsevan talvella koko valoisan ajan ravinnonhankintaan. Ihmisen lähestymisyrietykset ja valokuvaaminen häiritsevät tai jopa estävät ravinnonhankinnan. Vastuullisuutta käsiteltiin oman toiminnan kautta itsereflektiona ja toisten luontokuvaamista harrastavien toiminnan analysoinnin kautta. Kirjoittajat kertoivat esimerkiksi hankineensa tietoa lajeista ja tarkkailemalla lajin yksilöitä ennen valokuvaamista. Vastuuttomana pidettiin muun muassa sitä, että hyvän kuvan saaminen oli tärkeämpää kuin eläinten hyvinvointi. Teemaa käsiteltiin artikkeleissa myös sarkasmin ja ironian keinoin, kuten Koskimies (2023, s. 11) artikkelissaan tekee: *”Kyllä on upeaa pelastaa eläimiä kameralla, leijonia, jaguaareja, pingviinejä, kiilapyrstökotkia. Vaivoja en laskenut Galapagoksella, Tulimaassa enkä Alaskassa. Kenkänokka Keniassa ja aavikkolokki Atacamassa on seuraavat projektit, uudella kuussatasella”*. Tällainen saa lukijan havaitsemaan ja kyseenalaistamaan luontokuvaukseen liittyviä käytäntöjä, joita näkee varsinkin sosiaalisen median luontokuvausvideoissa.

Aineistosta nousi esille, että luontokuvauksen eettisyys koostui luontokuvaajan ammattitaidosta, joka tarkoittaa muun muassa huolellista suunnittelua ennen kuvausretkiä, kuvaustilanteissa tapahtuvaa harkintaa ja kohteena olevan lajin käyttäytymisen tarkkailua ja tietoa lajista, jota kuvataan. Tieto auttoi toimimaan eettisesti ja välttämään tilanteita, joissa valokuvaaminen aiheuttaa eläimille haittaa. Kuvauspaikkoja ei paljastettu tai kuvia jaettu, jos sen katsottiin olevan haitallista eläimille. Yleensä kuvauspaikka oli paljastunut jonkun ulkopuolisen henkilön osuttua paikalle. Kuvauspaikan paljastuminen oli haitannut jopa tutkimustyötä, jossa tutkimuskohdetta oli seurattu kuvaamalla sitä pitkäaikaisesti. Kuvauspaikan paljastuminen ulkopuolisille oli johtanut myös siihen, että artikkelin kirjoittanut luontokuvaaja ei enää mennyt kyseiselle paikalle kuvaamaan.

Luontokuvauksen vaikutukset eläimiin olivat selvä huolenaihe yli puolessa aineiston artikkeleista. Aiheesta kirjoitettiin yleensä kuvailemalla omaa toimintaa eläimiä kuvatessa. Samoin kuvailtiin myös muiden kuvaajien toimintaa, jotka olivat olleet samoilla kuvauspaikoilla. Vaikutukset eläimiin tulivat esiin vastakohtien kautta, eli kuvailtiin hyvä toiminta ja huono toiminta. Esimerkkinä mainittiin kaupunkiin tullut nälkiintynyt pöllö, jota lukuisat luontokuvaajat häiritsivät lähestymällä. Tällaisessa toiminnassa on kyse suorasta häirinnästä (direct disturbance) (Radley ym., 2020, Davis ym., 2024 mukaan). Pitkäaikainen samalle alueelle kohdistuva

turismi voi aiheuttaa epäsuoria vaikutuksia (indirect effects) lajeihin (Davis ym., 2024), joita matkailija ei välttämättä tule edes ajatelleeksi ja näitä vaikutuksia aiheutuu myös eettisesti toimivan luontokuvaajan toiminnasta. Aineistona olleista artikkeleista lukija sai kuitenkin selkeän kuvan, millainen toiminta vaikuttaa eläimiin, miten ja miksi se vaikuttaa. Vaikutusarviota toiminnastaan teki myös luontoelokuvien kuvaaja, joka kertoi työskentelevänsä eläinten ja luonnon ehdoilla. Lisäksi Suomessa tapahtuvaa piilokojukuvausta tarkasteltiin rinnakkain Yhdysvalloissa harjoitettavaan villieläinkuvauksen kanssa, josta osa tapahtuu kansallispuistossa ja osa villieläinvalokuvaukseen tarkoitetuilla farmeilla. Näissä vertailtiin toiminnan vaikutuksia eläimiin, jotka Suomessa harjoitettavassa piilokojutoiminnassa olivat vähäiset verrattuna Yhdysvaltojen epäeettisiin käytäntöihin, joista esimerkkinä oli eläinten huumaaminen. Toisaalta viljeinä luonnossa elävien eläinten olosuhteet eivät poikenneet Suomen villieläinten olosuhteista. Näin asian kuvailtiin olevan esimerkiksi artikkelissa Yellowstonen kansallispuistosta. Luonnon ja eläinten suojelemiseksi on kehitetty erilaisia sääntöjä ja periaatteita. Suomessa luonnossa liikkumista ja toimimista varten on olemassa jokaisenoikeudet, joissa määritellään sallittu ja kielletty toiminta. Lisäksi liikkumista on säännöstelty esimerkiksi luonnosuojelulailla. Harrastajille on omia ohjeistuksia, esimerkiksi Suomen Luonnonvalokuvaajat (2023) ovat sopineet eettisistä periaatteista ja lintuharrastajien suojele- ja harrastusjärjestö, BirdLife, antaa ohjeita huomaavaiseen harrastamiseen (BirdLife, 2025). Ohjeiden selvittäminen ja lukeminen jää kuitenkin yksilön itsenäiseksi tehtäväksi. Ongelmana on, etteivät kaikki luonnossa liikkujat noudata sääntöjä.

Luontosuhde tuli esille monessa artikkelissa joko suoraan tai epäsuoran kerronnan kautta. Luontosuhde sisältää luontokäsityksen sekä kokemuksellisen, emotionaalisen ja toiminnallisen suhteen luontoon ja ihmisyhteisöihin (Haverinen ym. 2021, s. 17). Näkökulma suomalaiseen luontosuhteeseen oli kriittinen ja luontosuhdetta pidettiin myyttinä. Mielikuvissa suomalaisia pidettiin luonnon ystävinä, mutta käytännön teot eivät tukeneet tätä mielikuvaa, sillä jo poliittisessa päätöksenteossa katsottiin luontosuhteen liittyvän taloudelliseen näkökulmaan luonnon hyödyntämisestä. Käsitän luontosuhteeseen kuuluvan myös ihmisten suhtautumisen luonnon-eläimiin. Luonnoneläimien katsottiin jaettavan hyviin ja haitallisiin, mutta tämä jaottelu ei perustunut faktatietoon. Myös piilokojukuvausten yhteydessä käytettyä ruokintaa pidettiin syynä karhujen liikkumiseen asutuksen lähellä, jolle ei tutkimuksissa ollut löytynyt todisteita. Villieläinvalokuvaajat myös epäilivät metsästäjien ampuneen eläimiä, joita he olivat kuvanneet. Pienessä kylässä lapsuuteni ja nuoruuteni viettäneenä voin todeta tällaisen ristiriitaisen suhtautumisen villieläimiin olleen yleinen monien kyläläisten keskuudessa.

Tässä tutkimuksessa selvisi, että luontomatkailun kestävyysvaikutukset vaikuttavat matkakohde, matkan pituus ja kesto, matkustustapa, ajankohta ja matkailijan toiminta matkakohteessa. Aineistossa mainittiin erityisesti sesongin ulkopuolella matkustaminen ja maata pitkin matkustaminen lähellä oleviin kohteisiin. Oman matkustamisen vaikutus matkailun kestävyysvaikutusten tiedostettiin. Suomalaisissa matkailuyrityksissä viestittiin vastuullisista toimintatavoista yritystoiminnan harjoittamisessa ja annettiin matkailijalle ohjeita vastuulliseen toimintaan. Samoin aineiston lähteinä olleet aikakauslehdet viestivät lukijoilleen luontokuvaukseen ja villieläinkuvaukseen liittyvästä vastuullisesta ja eettisestä toiminnasta. Villieläinvalokuvauksen ongelmista kirjoitettiin ja ohjattiin lukijaa toimimaan eettisemmin ja vastuullisemmin. Lopuksi aineistosta nousi esille esimerkkejä, joiden perusteella suomalaisten hyvänä pidetty luontosuhde kyseenalaistettiin.

5. KESKUSTELU

Tässä tutkielmassa olen tutkinut, miten viestinnällä edistetään vastuullisia toimintatapoja villieläinkuvaukseen liittyvässä matkailussa. Tähän olen etsinyt vastausta näiden kysymysten avulla: *1. Mitkä tekijät vaikuttavat luontomatkailun vastuullisuuteen, ja 2. Miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosivuilla? 3. Miten vastuullisesta toiminnasta viestitään luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä?*

Luontomatkailun vastuullisuuteen vaikutetaan Suomessa monilla tavoilla. Toiminnan vastuullisuutta säädellään lainsäädännöllä, luonnossa liikkumiseen kehitetyillä jokaisenoikeuksilla ja luontokuvauksen harrastajien eettisillä ohjeilla. Yrittäjät voivat perehtyä kestävän matkailun ja vastuullisen matkailun periaatteisiin ja muokata toimintaansa niiden mukaan. Mihalicin (2016, s. 463) mukaan kestävä matkailu vaatii toteutuakseen poliittisia päätöksiä ja tahtoa toteuttaa niitä sekä kaikille tarkoitettua ympäristökasvatusta, jolla lisätään tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja eettisyydestä. Ekologinen kestävyys on yksi kestävän matkailun pääperiaatteista (Mowforth & Munt, 2003, s. 98–104, Hannamin ja Knoxin, 2010, s. 130–131 mukaan). Ekologisen kestävyuden toteutuminen vaatii kuitenkin luonnon ja eläinten hyvinvoinnin huomioimista nykyistä enemmän. Tämän tutkimuksen mukaan luontomatkailussa, jossa ensisijaisena motiivina on valokuvaus, kestävyys toteutuu vain osittain. Tämä johtuu siitä, että matkat on tehty lentäen. Tutkimuksestani selvisi, että matka-artikkeleista viidessä kymmenestä ei pohdittu oman matkustamisen vaikutuksia luontoon. Vaikka vaikutuksista kirjoitettiin, ei se ollut vaikuttanut päätökseen matkustaa.

Toisessa osakysymyksessä tarkastelin, miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosivuilla. Luontomatkailusta tulee helposti kuva, että se on ympäristöystävällisempää tavalliseen matkailuun verrattuna. Yritysten harjoittama luontomatkailu on matkailua samalla tavalla kuin muu kotimaan- tai ulkomaanmatkailu. Tässä tutkimuksessa tarkastelluista matkatoimistoyrityksistä kolme neljästä viesti vastuullisuudesta kotisivuillaan. Yksi näistä kertoi vastuullisuustoimistaan tarkemmin, kaksi muuta kertoi vastuullisuudesta yhdellä lauseella ja näistä toisella oli vastuullisuusohjeita matkailijoille. Neljäs tutkituista yrityksistä ei viestinyt vastuullisuudesta kotisivuillaan. Vaikka toiminnassa olisi minimoitu eläinten häirintä, aiheutuu toiminnasta aina epäsuoria vaikutuksia. Pienimmät matkasta aiheutuvat vaikutukset muodostuvat silloin, jos yrityksen asiakkaat tulevat Suomesta ja matkustavat maata pitkin. Kuvausmatka on matka, vaikka kohteeseen matkustamalla osallistuisi suojelutoiminnan tukemiseen.

Luontomatkailuyritysten vastuullisuustoiminta on kuitenkin perusteltua, vaikka matkasta koi-
tuu selkeästi myös negatiivisia ympäristövaikutuksia. Varmistuminen vastuullisuustoimien to-
teutumisesta käytännössä vaatisi kuitenkin asian tutkimista. Yrittäjät voivat vaikuttaa vain
omaan toimintansa kestävyys- ja vastuullisuuteen, mutta asiakkaan kohteeseen matkustami-
nen on asiakkaan oma valinta. Yrittäjä voi antaa ohjeita ekologisesti kestävämpään tapaan mat-
kustaa ja vastuulliseen sekä eettiseen tapaan toimia, kun asiakas käyttää yrityksen palveluja tai
osallistuu sen järjestämälle matkalle. Muuten mahdollisuudet vaikuttaa asiakkaan kulutustottu-
muksiin ovat rajalliset.

Valitsin tarkastelemieni matkatoimistoyritysten kotisivuilta niiden markkinoinnissaan käyttä-
miä esimerkkikuvia. Valituista kuvista on aloittelevan luontokuvaajan vaikeaa päätellä kame-
rakalusto ja asetukset, joilla kuvat on otettu. Tarkastelemissani yrityksissä kuvia otetaan piilo-
kojuista, autosta ja tunturiylängöllä eläimiä etsien. Kuvia on siten mahdollista saada vaatimat-
tomammalla kalustolla, mutta yritykset voisivat kertoa tästä tarkemmin. Nyt matkojen tietoja
katsellessa voi tulla virheellinen oletus, että vastaavanlaisia kuvia saisi millä tahansa kamera-
kalustolla, esimerkiksi matkapuhelimen kameralla. Oman kamerakalustoni 300 millimetrin
polttoväli on osoittautunut liian lyhyeksi esimerkiksi lintukuvauksessa, joten markkinointiku-
vina olevat lähikuvat antavat tässä epärealistisen kuvan matkaa harkitsevalle. Varsinkin yksi
kuva oli mielestäni kummallinen, sillä kuvassa oli luontokuvaaja ja lintu lensi hyvin lähellä
häntä (kuva 2). Kuva saa miettimään, miksi lintu lentää niin lähellä. Markkinoinnin kannalta
hienojen kuvien käyttäminen on ymmärrettävää ja kaikki matkatoimistot tekevät niin. Siinä
luodaan mielikuvia, joista Urry ja Larsen (2011) käyttävät nimitystä turisin katse. Matkoja myy-
dään kuvilla, jotka vetoavat kohderyhmään, jonka sosiaalisesti rakentunut turistin katse (Urry
& Larsen, 2011) odottaa näkevänsä kohteessa kuvien villieläimiä ja saavansa samanlaisia kuvia
niistä. Mielestäni vaadittavasta kamerakalustosta tulisi kertoa tarkemmin tai ainakin mainita
kamerakaluston vähimmäisvaatimukset.

Kolmanneksi tarkastelin keräämääni aineistoon perustuen, miten vastuullisesta toiminnasta
viestitään luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä. Tutkimuksessani tuli esille, että luon-
tokuvausta käsittelevissä mediateksteissä, tässä tapauksessa aikakauslehtiartikkeleissa, käsitel-
lään luontokuvauksen vastuullisuutta ja eettisyyttä. Luontokuvauksen vastuullisuudesta ja eet-
tisyydestä ei aina kirjoiteta suoraan, vaan sen voi todeta artikkeleissa kuvailluista tavoista, jolla
eläimiä on kuvattu. Tällöin eläinkuvat on otettu tutussa ympäristössä ja lajia on seurattu kauan.
Usein luontoharrastus on alkanut jo nuorena ja sen parissa on työskennelty tai harjoitettu

yritystoimintaa. Luontokuvauksen vastuullisuutta ja eettisyyttä tuotiin esille kritisoimalla vastuutonta toimintaa, kuten eläinten lähestymistä hyvien kuvien saamiseksi. Matkustamisen haittoja, kuten suosittujen kohteiden ruuhkia, tuotiin esille kirjoitettaessa kuvausmatkoista ja kohteessa tapahtuvaa epäeettistä toimintaa kritisoitiin. Parantamisen varaa kuitenkin on, sillä puutteita oli kuvaustilanteiden taustoittamisessa. Lukijalle on kerrottava, miten kuva on syntynyt. Miten villieläinvalokuvaaja on menetellyt esimerkiksi kettuja kuvatessaan ja miksi hän on kuvannut poikaspesiä, kun eläimille pitäisi antaa pesimärauha. Se ei riitä, että kerrotaan ulkopuolisen henkilön menneen liian lähelle kyseistä pesää, kun ei tiedetä artikkelin kirjoittaneen villieläinvalokuvaajan toiminnasta. Villieläinvalokuvaajat ja luontokuvaajat voisivat kertoa paremmin toimintansa vastuullisuudesta artikkeleja kirjoittaessaan. Lukija ei välttämättä ymmärrä, että vastuullista toimintaa on pitkäaikainen lajin seuranta ja kärsivällisyys kuvaustilanteissa. Myöskään tiedonhankinnan roolia ei ymmärretä vastuullisuusteoksi. Sen sijaan, että tarjoavat turistin katseelle tyypillisiä kohteita ja huippulajien kuvia (Urry & Larsen, 2011; Suonpää, 2002), tulisi lehtien julkaista enemmän lähiluonnon kuvaamiseen keskittyneitä artikkeleja, koska mielestäni lähiluonnossa on paljon kiinnostavia kuvauskohteita. Lisäksi lähiluontoa tarkkailemalla huomaa muutokset luonnossa, jotka muuten jäisivät huomaamatta. Lähiluonnossa valokuvaaminen auttaa vähentämään matkailun aiheuttamia haittoja, kun valokuvaamisen takia ei tarvitse matkustaa kauas. Suorasta häirinnästä ja epäsuorista vaikutuksista täytyisi kirjoittaa enemmän, koska tieto auttaa välttämään riskialttiita tilanteita. Villieläinvalokuvaajat, joille vastuullisuus ja eettisyys ovat tärkeitä lähtökohtia harrastamiselle, pystyvät tiedon perusteella arvioimaan omaa toimintaansa ja tekemään siihen muutoksia. Tiedon avulla myös aloittelija voi oppia toimimaan eettisemmin.

Olin pettynyt siihen, miten Suomen Luonto ja Luontokuva-lehdissä viestittiin vastuullisuudesta matka-artikkeleissa. Matkustamisen haitat ovat yleisesti tiedossa ja tiedetään myös ne matkakohteet, jotka ovat erityisen haavoittuvia. Silti matkustettiin Keniaan, Huippuvuorille, Yellowstoneen, Amazonille ja Australiaan ottamaan luontokuvia. Näistä kohteista Huippuvuoret ja Amazon ovat kärsineet ihmisten toiminnasta ja matkailusta sekä suoraan että välillisesti. Huippuvuoret olivat kohteena kahdessa artikkelissa. Tietoisuus matkustamisen haitoista ei ollut vaikuttanut matkustuspäätökseen ja siksi tuntui oudolta lukea pohdintoja matkustamisen haitoista ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista matkakohteeseen. Kestävää ja vastuullista matkailua olivat sen sijaan matkat Varanginvuonolle ja Lofoteille, koska niihin oli matkustettu maata pitkin. Koska kauas matkustaminen ei ole kestävä, tulisi lehtien keskittyä kertomaan lähellä olevista matkakohteista ja kaikissa matka-artikkeleissa tulisi kertoa matkailun aiheuttamista haitoista.

Toisaalta en nostaisi enää yhtään kohdetta esille, sillä silloin turistin katse (Urry & Larsen, 2011) kiinnittyy niihin, ja tuloksena on kasvavat turistimäärät. Sen sijaan painopisteen voisi mielestäni siirtää lähiluonnon kuvaamista käsitteleviin artikkeleihin, sillä matkustaminen kuvaamisen takia on yhtä haitallista kuin matkailu yleensä. Matkustaminen jonkin tietyn lajin takia ei ole vastuullista eikä kestävä, sillä samalla vaikutetaan ilmastonmuutoksen voimistumisen kautta eläinten olosuhteisiin ja luontoon maailmanlaajuisesti. Toisaalta aineiston eettisyyttä käsittelevissä artikkeleissa luontokuvaukseen liittyvää matkustamista kritisoitiin ja todettiin etteivät tavoitehakuiset luontokuvaajat ymmärtäneet olevansa osa ongelmaa. Tämä tuli esille myös Pagelin ym. (2021) tutkimuksessa, jossa todettiin puoliammattilaisten luontokuvaajien pitävän itseään luonnonsuojelijoina ja villieläinten puolustajina, vaikka heidän toimintansa aiheutti eläimille haittoja. Tässä yhteydessä korostuu yksilön vastuullinen toiminta, sillä sosiaalisessa mediassa jaetut kuvat lisäävät Urryn ja Larsenin (2011) turistin katseen teorian mukaisesti kuvia näkevien ihmisten kiinnostusta ja halua mennä kuvaamaan sama kohde. Villieläinkuvauksessa ei siksi suositella kuvien paikkatietojen jakamista sosiaalisessa mediassa tai edes ystäville. Paikkatietojen jakaminen on haitallista, koska vastuullisten villieläinkuvaajien lisäksi paikalle saapuvat myös vastuuttomasti toimivat villieläinkuvaajat. Silloin lisääntyy myös suoran häirinnän määrä.

Tutkimuksestani selvisi myös, että mielikuva suomalaisten luontosuhteesta on ristiriitainen. Mielikuvien luontosuhde erosi käytännön teoista ja oli nähtävissä myös ihmisten asenteissa. Ristiriitainen luontosuhde on nähtävissä myös poliittisessa päätöksenteossa. Maaseudulla kasvaneena olen päässyt kokemaan ristiriitaisen luontosuhteen käytännössä, sillä siellä tietyt toimintatavat ovat sosiaalisesti rakentuneita, samalla tavalla kuin luontokuvauksen käytännöt ovat.

6. YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa tutkin, miten viestinnällä edistetään vastuullisia toimintatapoja villieläin-
kuvaukseen liittyvässä matkailussa. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille villieläinvaloku-
vauksessa ja siihen liittyvässä matkailussa esiintyviä eettisyyteen ja kestävyysliittymiä on-
gelmiä sekä ehdottaa tilalle parempia toimintatapoja. Tarkastelin ensin, mitkä tekijät vaikutta-
vat luontomatkailevan vastuullisuuteen. Tätä varten perehdyin Urryn ja Larsenin (2011) teoriaan
sosiaalisesti rakentuvasta turistin katseesta ja seuraavaksi tarkastelin villieläinvalokuvausmat-
kailua kestävä matkailun teorian vastuullisuuden ja eettisyyden käsitteiden kautta. Villieläin-
valokuvausmatkailuun liittyviä ongelmia tarkastelin tutustumalla eläintieteellisiin tutkimuk-
siin. Toiseksi tarkastelin, miten vastuullisesta viestinnästä viestitään alan yritysten verkkosi-
vuilla. Tämän tein tutustumalla neljän luontomatkkoja tarjoavan matkatoimiston kotisivuihin ja
valitsemalla jokaiselta sivulta esimerkkikuvan, josta lukija voi ymmärtää kuvaustilanteen taustat
väärin. Kolmanneksi tutkin aineistoon perustuen, miten vastuullisesta toiminnasta viestitään
luontokuvausta käsittelevässä mediateksteissä. Aineistona tutkimuksessani oli 56 artikkelia
Suomen Luonto ja Luontokuva-lehdistä.

Tutkimuksessani selvisi, että yritysten rooli kestävä matkailun toteutuksessa on merkittävä ja
että kolmessa tarkastelemassani yrityksessä vastuullisuutta pidettiin tärkeänä ja siitä myös vies-
tittiin yritysten kotisivuilla. Piilokojupalvelujen tarjoajat muun muassa minimoivat eläinten häi-
rinnän pitämällä ryhmäkoot pieninä. Suurin ympäristövaikutus aiheutui matkustamisesta koh-
teeseen. Kahdesta pelkästään ulkomaille matkoja järjestävistä matkatoimistoista toinen kertoi
vastuullisuustavoitteistaan ja antoi vastuullisuusohjeita matkailijoille. Matkailija voi vähentää
ympäristövaikutuksia esimerkiksi lentämistä välttämällä ja noudattamalla annettuja ohjeita.
Kestävyys ja vastuullisuus rakentuvat siten yritysten ja matkailijoiden konkreettisista toimista.
Ongelmana ovat yksin villieläinvalokuvausta harrastavat, sillä tietoa eläimistä ei aina ole tarpeeksi,
eikä oman toiminnan vaikutuksia osata huomioida. Turistien määrään voidaan vaikuttaa, mutta
ongelmiin on mahdollista vaikuttaa myös tiedottamalla turisteille kestävästä ja vastuullisista
käytännöistä sekä lisäämällä sääntelyä kohteissa.

Lisäksi tutkimuksessa selvisi, että ammattilaisille ja harrastajille kohdennetut luontokuvausta
käsittelevät lehdet viestivät lukijoilleen vastuullisuudesta kirjoittamalla luontokuvauksessa il-
menevistä ongelmista sekä yrittävät saada lukijan ajattelemaan omaa toimintaansa myös humo-
ristisin keinoin. Valokuvaamisen eläimille aiheuttamista haitoista sekä matkustamisen haitoista

kirjoitettiin, mutta lehdissä tulisi kirjoittaa niistä vielä enemmän, samoin villieläinkuvauksesta kertovissa artikkeleissa tulisi toimintaa kuvata siten, ettei vastuullinen ja eettinen toimintatapa jää epäselväksi.

Tutkielmani aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus on tuonut esille matkailualalla käytettyjen eläinten elinolosuhteiden ongelmia. Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt luonnossa villoin eläviin eläimiin ja korostanut villieläinvalokuvausmatkailun eläimille aiheuttamia ongelmia. Aineistoni artikkeleissa toistuivat samojen henkilöiden kirjoittamat artikkelit, ja kirjoittajista kaksi työskenteli yrityksissä, joita tarkastelin. Tämä kaventaa osaltaan näkökulmaa, joka tutkimuksessani on tullut esille, vaikka käsittelin yritysten ja mediatekstien vastuullisuusviestinnän sisältöä toisistaan erillisinä. Tässä tutkimuksessa keskityttiin myös aineistoon, joka oli kohdennettu luontokuvauksen harrastajille ja kokeneille luontoharrastajille, jonka takia tutkimus antaa kapean näkökulman luontokuvaajille kohdennetusta viestinnästä. Viestintää tämän kohderyhmän ulkopuolisille toimijoille olisi sen takia tutkittava tarkemmin. Tämä tutkimus ei myöskään kerro luontokuvausta käsittelevien opaskirjojen sisältöjen vastuullisuudesta ja sitä olisi tarkasteltava uudessa tutkimuksessa, jotta vastuullisuusviestintää voisi kehittää. Myös piilokojupalveluja käyttäviä kohderyhmiä tulisi tutkia tarkemmin, jotta yrittäjillä olisi paremmat mahdollisuudet tarjota kohdennettua tietoa ja opastusta asiakasryhmilleen. Lisäksi tässä tutkimuksessa on tarkasteltu vain neljää yritystä, joten tutkimus kertoo näiden yritysten vastuullisuusviestinnästä tai sen puutteesta. Tämä tutkimus auttaa kuitenkin eettisen ja vastuullisen villieläinvalokuvausmatkailun suunnittelussa, koska tutkimuksessa tuodaan esille alan epäkohtia ja näin ongelmia voidaan ennaltaehkäistä. Tutkimuksen avulla voidaan myös kehittää yritysten vastuullisuusviestintää ja kehittää vastuullisempaa mediasisältöä villieläinvalokuvausta harrastaville ihmisille, jolloin harrastajat saavat tietoa vastuullisesta ja eettisestä tavasta toimia luonnossa. Tämä tutkimus auttaa myös itsenäisiä luontoharrastajia ja luontokuvaajia kehittämään toimintaansa eettisemmäksi ja vastuullisemmaksi sekä auttaa tekemään vastuullisempia valintoja luontomatkoihin suunnitellessa.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2011). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Mentelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimyslähestymistavan valitsemiseen*. (s. 153–166). JTO.
- BirdLife. (2025). Havainnoi huomaavaisesti. Haettu 27.4.2025 osoitteesta <https://www.bird-life.fi/lintuharrastus/havainnoi-huomaavaisesti/>
- Bongariliitto. (2025). Bongariliitto. Haettu 5.5.2025 osoitteesta <https://bongariliitto.fi>
- Buckley, R. (2000). Tourism in the Most Fragile Environments. *Tourism recreation research*, 25(1), 31-40. <https://doi.org/10.1080/02508281.2000.11014898>
- Burns, G. L. (2015) Animals as Tourism Objects: Ethically Refocusing Relationships Between Tourists and Wildlife. Teoksessa K. Markwell (toim.), *Animals and Tourism: Understanding Diverse Relationships* (44–59). Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781845415051-007>
- Cooper, C. (2016). *Essentials of tourism* (Second edition.). Pearson Education Limited.
- Davis, R. A., Greenwell, C., Davis, B. J., & Bateman, P. W. (2024). Liked to death: The impacts of social media and photography on biodiversity. *The Science of the total environment*, 949, 175106. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.175106>
- Devin, A., & Daniela, L. (2022). The narrow line between photographer and FoMOographer. The "fear of missing out" (FoMO) of young professionals. *Educational media international*, 59(1), 24–44. <https://doi.org/10.1080/09523987.2021.1992865>
- Dickinson, J., & Lumsdon, L. (2010). *Slow travel and tourism* (First edition.). Earthscan.
- Dunkley, L., & Cattet, M. R. L. (2003). A comprehensive review of the ecological and human social effects of artificial feeding and baiting of wildlife. *Canadian Cooperative Wildlife Health Centre: Newsletters & Publications*, 21.
- Edensor, T. (2001). Performing tourism, staging tourism: (Re)producing tourist space and practice. *Tourist studies*, 1(1), 59–81. <https://doi.org/10.1177/146879760100100104>
- Fennell, D. (2008). *Ecotourism* (3rd ed.). Routledge.
- Fennell, D. A., & Yazdan panah, H. (2020). Tourism and wildlife photography codes of ethics: Developing a clearer picture. *Annals of tourism research*, 85, 103023. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103023>
- Finnature. (2025). Finnature. Haettu 1.4.2025 osoitteesta <https://finnature.fi/fi/finnature>
- Finnature. (2025). Kuvausmatkat. Haettu 22.4.2025 osoitteesta <https://finnature.fi/fi/kuvausmatkat>

- Fiori, L., Martinez, E., Orams, M. B., & Bollard, B. (2019). Effects of whale-based tourism in Vava'u, Kingdom of Tonga: Behavioural responses of humpback whales to vessel and swimming tourism activities. *PloS one*, *14*(7), e0219364.
- Fälton, E. (2021). The romantic tourist gaze on Swedish national parks: tracing ways of seeing the non-human world through representations in tourists' Instagram posts. *Tourism Recreation Research*, *49*(2), 235–258. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/02508281.2021.1984692>
- García-Rosell, J., & Hancock, P. (2022). *Working Animals, Ethics and Critical Theory*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-97142-7_5
- Garrod, B. (2009). Understanding the Relationship between Tourism Destination Imagery and Tourist Photography. *Journal of travel research*, *47*(3), 346-358. <https://doi.org/10.1177/0047287508322785>
- Gärling, T., Ettema, D., Friman, M., Gärling, T., Ettema, D., & Friman, M. (2014). *Handbook of sustainable travel*. Springer.
- Hannam, K., & Knox, D. (2010). *Understanding tourism: A critical introduction*. Sage.
- Hautamaa, P. (2024). Tälläistako on safarikuvaus? *Luontokuva*, *24*(4), 56–59.
- Haverinen, R., Mattila, K. Neuvonen, A., Saramäki, R. & Sillanaukee, O. (toim.) (2021). Ihminen osana elonkirjoa. Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella. Haettu 18.2.2025 osoitteesta <https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf>
- Herath, H., Hemmington, N., & Poulston, J. (2020). "Dirty pictures" - responsible photographic representation of tourism destinations. *Journal of travel & tourism marketing*, *37*(6), 663-678. <https://doi.org/10.1080/10548408.2020.1789026>
- Holopainen, H. & Köngäs, P. (2025). Kuusamoon sijoitettu orpo karhunpentu lähinnä syö ja nukkuu – sukupuolta ei vielä tiedetä. Haettu 5.5.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20158489>
- Hutton, E., tiedekunta, Y., & Sciences, F. o. S. (2025). *Outdoors goes online: Tourist gaze in social media for visitor monitoring and management*. Lapin yliopisto.
- Jennings, G. (2010). *Tourism Research*. Wiley.
- Kaartinen, R. (2020). Kirja, joka pelasti laulujoutsenen. Haettu 2.10.2024 osoitteesta <https://suomenluonto.fi/artikkelit/kirja-joka-pelasti-laulujoutsenen/>
- Kallio-Koski, J. (2024). Ruuhkaa Lofoteilla. Ohjaako sosiaalinen media kuvaajien toimintaa? *Luontokuva*, *24*(4), 60–63.

- Keiski, R. L., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., . . . Aittasalo, M. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Klinga, J. & Kuvausmatkat. (2025). Kuva etusivulla. Haettu 1.4.2025 osoitteesta <https://www.kuvausmatkat.fi>
- Kohonen, I., Kuula, A., Spoof, S. K., Kohonen, I., Kuula, A., & Spoof, S. K. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Korpela, H. (2025). Ihmiset alkoivat kiusata rantaan ajautunutta hylkeenpoikasta – pelastuslaitos joutui tekemään kovan päätöksen. Haettu 2.4.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20152392>
- Koskimies, P. (2023). Luonnonystävät. *Luontokuva*, 23(2), 11.
- Kuusamo Nature Photography. (2025). Etusivu. Haettu 1.4.2025 osoitteesta <https://kuusamonaturephotography.fi>
- Kuvausmatkat. (2025). Etusivu. Haettu 1.4.2025 osoitteesta <https://www.kuvausmatkat.fi>
- Larsen, K. & Kuusamo Nature Photography. (2025). Luontomatkat. Haettu 22.4.2025 osoitteesta <https://kuusamonaturephotography.fi/portfolio/luontomatkat/>
- Lemelin, R. H. (2006). The Gawk, The Glance, and The Gaze: Ocular Consumption and Polar Bear Tourism in Churchill, Manitoba, Canada. *Current issues in tourism*, 9(6), 516–534. <https://doi.org/10.2167/cit294.0>
- Leslie, D. (2012a). The Responsible Tourism Debate. Teoksessa D. Lelsey (toim.), *Responsible tourism: Concepts, Theory and Practice* (s. 17–42). CAB International.
- Leslie, D. (2012b). The consumers of tourism. Wallingford, Teoksessa D. Lelsey (toim.), *Responsible tourism: Concepts, Theory and Practice* (s. 54–71). CAB International.
- Luonnonsuojelulaki 5.1.2023/9.
- Mardiastuti, A., & Mulyani, Y. A. (2024). Responsible tourism in birdwatching and wild bird photography. *IOP conference series. Earth and environmental science*, 1366(1), 12027. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1366/1/012027>
- Mihalic, T. (2016). Sustainable-responsible tourism discourse – Towards ‘responsustable’ tourism. *Journal of cleaner production*, 111, 461-470. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.12.062>
- Milonoff, E. (2024). Mukavuusalueella sesongin ulkopuolella. *Luontokuva*, 24(1), 48–51.

- Mul, E., Ancin Murguzur, F. J., & Hausner, V. H. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on human-nature relations in a remote nature-based tourism destination. *PloS one*, *17*(9), e0273354.
- Mulero-Pázmány, M., Jenni-Eiermann, S., Strebel, N., Sattler, T., Negro, J. J., & Tablado, Z. (2017). Unmanned aircraft systems as a new source of disturbance for wildlife: A systematic review. *PloS one*, *12*(6), e0178448. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0178448>
- Nawijn, J., Peeters, P. (2014). Rose Tinted Memories as a Cause of Unsustainable Leisure Travel. Teoksessa T. Gärling, D. Ettema & M. Friman (toim.), *Handbook of Sustainable Travel* (s. 185–197). Springer.
- Nykäen, T. & Höckert, E. (2017). Matkailun etiikka. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 241–246). Lapland University Press.
- Pagel, C. D., Orams, M. B., & Lück, M. (2021). Experienced photographer's behaviour during commercial swim-with-wildlife tours: Comparative case studies of three operations in the South Pacific. *Current issues in tourism*, *24*(16), 2312–2324. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1828312>
- Pekonen, A. (2025). Rannalla köllöttelevä kuutti herättää kiinnostusta Espoossa – pelastuslaitos muistuttaa, että lähelle ei saa mennä. Haettu 2.4.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20152392>
- Podduwage, D. R. (2018). Understanding differences between nature photography and wildlife photography genres through an overview of its standardized definitions.
- Puusa, A., Juuti, P., Johtamistaidon opisto, Puusa, A., & Juuti, P. (2011). *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. JTO.
- Rantala, O. (2017). Luontomatkailu. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 59–63). Lapland University Press.
- Saga Matkat. (2025). Huippuvuorten rannikko risteillen. Haettu 1.4.2025 osoitteesta <https://sagamatkat.fi/risteilyt/arktiset-risteilyt/huippuvuorten-rannikko-risteillen-ke-ma/>
- Suomen Luonnonvalokuvaajat. (2023). Eettiset periaatteet. Haettu 2.10.2024 osoitteesta <https://luontokuva.org/eettiset-saannot>
- Suonpää, J. (2002). *Petokuvan raadollisuus: Luontokuvan yhteiskunnallisten merkitysten metästys*. Taideteollinen korkeakoulu; Vastapaino.
- Surakka, M. (2023). Lintukuvaaja Huippuvuorilla. *Luontokuva*, *23*(5). 36–41.
- Tomassini, L., & Bertella, G. (2024). The human gaze at animals and the missing animal gaze in tourism studies. *Current issues in tourism*, *27*(3), 350-355. <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2215920>

- Uchida, K., Burkle, A. A., & Blumstein, D. T. (2023). Take only pictures, leave only... Cameras influence marmot vigilance but not perceptions of risk. *Journal of zoology (1987)*, 319(2), 143-151. <https://doi.org/10.1111/jzo.13032>
- Urry, J., & Larsen, J. (2011). *The tourist gaze 3.0* (3rd ed.). SAGE.
- Visit Finland. (2024a). Kestävän matkailun periaatteet. Haettu 8.10.2024 osoitteesta <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/kestavan-matkailun-periaatteet>
- Visit Finland. (2024b). Vastuullinen matkailu. Haettu 8.10.2024 osoitteesta <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu>

LIITE 1. Artikkeliluettelo

Suomen Luonto:

Willamo, H. (2023). Hämärän kulkija. Haettu 22.1.2025 osoitteesta <https://suomenluonto.fi/artikkelit/mayra-on-hamaran-kulkija/>

Tuormaa, I. (2023). Hyvä kuva vai luonnon häirintää? Haettu 15.1.2025 osoitteesta <https://suomenluonto.fi/artikkelit/hyva-kuva-vai-luonnon-hairintaa/>

Kojo, H. (2024). Peukaloisen metsässä. Haettu 14.1.2024 osoitteesta <https://suomenluonto.fi/artikkelit/peukaloisen-metsassa-luontokuvaaja-antti-strang-ihastui-pieneen-ja-pontevaan-lintuun/>

Halkka, A. (2024). Merellä lintujen puolesta. Haettu 22.1.2025 osoitteesta <https://suomenluonto.fi/artikkelit/merella-lintujen-puolesta-sanna-mari-ja-panu-kunttu-meloivat-1600-kilometria-saariston-pesimalinnuston-muutoksia-tutkimassa/>

Luontokuva:

Oivukka, M. (2024). Luonnossa liikkuesa luonnontuntemus kehittyy ja eettiset valinnat helppottuvat. *Luontokuva*, 24(1), 8.

Koskimies, P. (2024). Kuvanpalvojat. *Luontokuva*, 24(1), 11.

Pitkänen, E. (2024). Hirvikuvia Luovosta Eskon tapaan. *Luontokuva*, 24(1), 18–23.

Heinonen, T. (2024). Kettuja etsimässä. *Luontokuva*, 24(1), 43–47.

Milonoff, E. (2024). Mukavuusalueella sesongin ulkopuolella. *Luontokuva*, 24(1), 48–51.

Ronkainen, K. (2024). Tabula rasa. *Luontokuva*, 24(1), 56–59.

Oivukka, M. (2024). Vastuullisen luontomatkaillen polulla. *Luontokuva*, 24(1), 70–71.

Wood, J. (2024). Puhutaanko hetki maaliskuun pöllöilystä? *Luontokuva*, 24(2), 8.

Hardenbol, A. (2024). Omatoimisesti Australiaan. *Luontokuva*, 24(2), 16–21.

Elisabeth, M. (2024). Jyrsijöiden lumoissa. *Luontokuva*, 24(2), 62–63.

Rantanen, O. (2024). Spontaani vs. järjestetty tilanne. *Luontokuva*, 24(2), 68–69.

Stevens, P. (2024). Saanko ottaa mukaan? *Luontokuva*, 24(3), 8.

Wood, J. (2024). Havaintoja haaskakuvauksesta. *Luontokuva*, 24(3), 28–32.

Lauha, P. (2024). Uhkakuvia Amazonilta. *Luontokuva*, 24(3), 44–47.

Stenroos, S. (2024). Jääkarhuja vai jäälättyjä? *Luontokuva*, 24(3), 74–75.

Luhta, J. (2024). Muuttuvaa ja pysyvää. *Luontokuva*, 24(4), 24–31.

- Mällinen, H. (2024). Luontoelokuvan teko poikkeaa kaikista muista elokuvanteon lajeista. *Luontokuva*, 24(4), 38–40.
- Luhtaa, J. (2024). Hylkeitä kesäyössä. *Luontokuva*, 24(4), 41–43.
- Koskela, K. (2024). Mietteitä Heposelältä. *Luontokuva*, 24(4), 52–55.
- Hautamaa, P. (2024). Tällaista on safarikuvaus? *Luontokuva*, 24(4), 56–59.
- Kallio-Koski, J. (2024). Ruuhkaa Lofoteilla. Ohjaako sosiaalinen media kuvaajien toimintaa? *Luontokuva*, 24(4), 60–63.
- Elisabeth, M. (2024). Mäyräilyä metsissä. *Luontokuva*, 24(4), 64–65.
- Vierula, J. (2024). Minne olet matkalla, somekuvaaja? *Luontokuva*, 24(5), 37.
- Milonoff, E. (2024). Luova vs. perinteinen. *Luontokuva*, 24(5), 42–45.
- Wood, J. (2024). Propagandaa, edunvalvontaa ja uusia kujeita. *Luontokuva*, 24(6), 8.
- Leinonen, A. (2024). Hannun muistometsä. *Luontokuva*, 24(6), 38–41.
- Koskimies, P. (2023). ”Ilmatieteilijä”. *Luontokuva*, 23(1), 11.
- Eskonen, H. (2023). Laulujoutsenten naapurina. *Luontokuva*, 23(1), 42–45.
- Peltomäki, J. (2023). Pöllöt kohtalona. *Luontokuva*, 23(1), 50–52.
- Ruola, J. (2023). Luonnonsuojelua kauniilla vai kamalilla kuvilla? *Luontokuva*, 23(1), 70–71.
- Heinonen, T. (2023). Syyttömänä tuomittu. *Luontokuva*, 23(1), 72–73.
- Koskimies, P. (2023). Luonnonystävät. *Luontokuva*, 23(2), 11.
- Koli, A. (2023). Itä-Helsingin luontoa. *Luontokuva*, 23(2), 48–51.
- Mattila-Litvak, A-M. (2023). Yellowstone, kansallispuistoista ensimmäinen. *Luontokuva*, 23(2), 52–55.
- Hautamaa, P. (2023). Mielen maisemissa. *Luontokuva*, 23(3), 26–30.
- Pöllänen, S. (2023). Kettuilla. *Luontokuva*, 23(3), 70–71.
- Wood, J. (2023). Luontokuva voi muuttaa maailmaa, mutta mihin suuntaan? *Luontokuva*, 23(4), 13.
- Koskimies, P. (2023). Typeryyden uhrin. *Luontokuva*, 23(4), 15.
- Vainikka, A. (2023). Aitoutta etsimässä, mielikuvia suosta ja suomalaisesta luonnosta. *Luontokuva*, 23(4), 52–55.
- Heinonen, T. (2023). Miksi? *Luontokuva*, 23(4), 70–71.
- Ronkainen, K. (2023). Suojella ja säilyttää, myötä ja vastoinkäymisissä. *Luontokuva*, 23(4), 74–76.
- Oivukka, M. (2023). Lintujen talvi Suomessa on täynnä haasteita – miten kuvaaja voi toimia olematta yksi niistä? *Luontokuva*, 23(5), 11.
- Koskimies, P. (2023). Tennilä. *Luontokuva*, 23(5), 13.

- Surakka, M. (2023). Lintukuvaaja Huippuvuorilla. *Luontokuva*, 23(5). 36–41.
- Kostet, T. (2023). Sudenpentujen jäljillä. *Luontokuva*, 23(5), 42–46.
- Paakkanen, M. (2023). Jäljet. *Luontokuva*, 23(5), 70–71.
- Hautamaa, P. (2023). Heti mulle kaikki nyt! *Luontokuva*, 23(6), 9.
- Wood, J. (2023). Mitä te oikein teette? *Luontokuva*, 23(6), 10.
- Vierula, J. (2023). Mielenrauhaa itäraajalla. *Luontokuva*, 23(6), 54–57.
- Alasaarela, M. (2023). Eläinten suhtautuminen salamavaloon. *Luontokuva*, 23(6), 64–65.
- Rantanen, O. (2023). Oma vai eläimen etu? *Luontokuva*, 23(6), 69.
- Heikkinen, J. (2023). Ajatuksia kaakkurilammella. *Luontokuva*, 23(6), 70–71.